

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra evropských studií

Diplomová práce

2024

Dávid Kováč

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra evropských studií

**Porovnanie diskurzu strany Vox vo volebných
programoch z rokov 2019 a 2023**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Dávid Kováč

Studijní program: Teritoriální studia

Vedoucí práce: PhDr. Martin Mejstřík

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. 6. 2024

Bc. Dávid Kováč

Bibliografický záznam

KOVÁČ, Dávid. Porovnanie diskurzu strany Vox vo volebných programoch z rokov 2019 a 2023. Praha, 2024. 63 s. Diplomová práca (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Institut mezinárodních studií, Katedra evropských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Martin Mejstřík.

Rozsah práce: 122 989 znaku

Abstrakt

Táto práca skúma diskurz španielskej krajne-pravicovej strany Vox vo volebných programoch strany z rokov 2019 a 2023, ktoré následne porovnáva za využitia metódy tematickej obsahovej analýzy. Cieľom práce je zistiť zmeny a posuny v rámci diskurzu, ktorý strana používa a vytvára v piatich základných tematických oblastiach, ktoré predstavujú typické témy, ktorým krajne-pravicové strany prikladajú dôležitosť, alebo vychádzajú zo špecifického španielskeho kontextu. Týmito oblasťami sú: 1. katalánsky separatizmus a jednotnosť Španielska, 2. národná suverenita a vzťah s Európskou úniou, 3. migrácia, 4. hodnoty a kultúra a 5. ekonomické a sociálne otázky. Výskum ukázal tri hlavné zmeny v diskurze strany Vox medzi rokmi 2019 a 2023. Prvou z nich je používanie oveľa tvrdšieho slovníka v rámci negatívneho vymedzovania sa voči rôznym aktérom, ktorých strana považuje za svojho nepriateľa. Druhou zmenou je zreteľný a evidentný príklon k populizmu, ktorý nebol takmer vôbec prítomný v programe z roku 2019. Treťou zmenou je integrácia jednotlivých partikulárnych cieľov do širšieho konceptu jednotného a suverénneho Španielska. V rámci tohto konceptu strana používa pozitívny diskurz, ktorým sa snaží apelovať na identitárne znaky ako je jazyk, kultúra, tradície a história a negatívny diskurz, v rámci ktorého sa vymedzuje voči migrácii, globalizmu, multikulturalizmu, progresivizmu a ekonomickej ľavici, ktoré podľa strany predstavujú hrozbu pre jednotnosť, prosperitu a suverenitu Španielska.

Abstract

This thesis examines and compares the discourse of the Spanish far-right political party Vox in the party manifestos from 2019 and 2023 using the method of thematic analysis. This thesis aims to identify changes and shifts within the discourse the party uses and creates in five areas which represent typical areas of interest of the far-right parties or are based on the specific Spanish context. These areas are: 1. Catalan separatism and the unity of Spain, 2. national sovereignty and the relationship with the European Union, 3. migration, 4. values and culture, and 5. economic and social issues. The research showed three main changes in the discourse of the Vox party between 2019 and 2023. Firstly, in 2023, Vox used much harsher vocabulary in creating a negative discourse against actors the party considers its enemy. Secondly, there is an evident leaning toward populism, which was almost non-

present in the manifesto from 2019. The third change is the integration of individual and particular goals into a broader concept of unitary and sovereign Spain. Within this concept, the party uses positive discourse to appeal to the identity features such as language, culture, traditions and history and negative discourse towards migration, globalism, multiculturalism, progressivism and economic left, which, according to the party, represent the threats to unity, prosperity and sovereignty of Spain.

Klíčová slova

Krajná pravica, populizmus, nativizmus, Španielsko, Vox, diskurz, tematická analýza, volebný program

Keywords

Far right, radical right, populism, nativism, Spain, Vox, discourse, thematic analysis, party manifesto

Title

Comparison of Vox party discourse in party manifestos from 2019 and 2023

Obsah

Úvod.....	1
State of the art	2
1 Výskumný rámec.....	8
1.1 Teória a koncepty.....	8
1.1.1 Právica verzus ľavica	9
1.1.2 Krajná pravica.....	10
1.1.3 Nativizmus.....	11
1.1.4 Populizmus	12
1.1.5 Úspech krajne pravicových strán v Európe	13
1.1.6 Ideológia, charakteristika a vzostup strany Vox.....	16
1.2 Cieľ práce, výskumné otázky a metodológia.....	18
1.2.1 Metóda.....	20
2 Výskumná časť.....	23
2.1 Program z roku 2019	23
2.1.1 Katalánsky separatizmus a jednotnosť Španielska.....	24
2.1.2 Národná suverenita, Európska Únia a zahraničnopolitické otázky.....	27
2.1.3 Migrácia	28
2.1.4 Hodnoty, kultúra, náboženstvo a tradície	30
2.1.5 Ekonomické a sociálne otázky.....	33
2.2 Program z roku 2023	35
2.2.1 Katalánsky separatizmus a jednota Španielska.....	36
2.2.2 Národná suverenita, Európska Únia a zahraničnopolitické otázky.....	38
2.2.3 Migrácia.	41
2.2.4 Hodnoty a kultúra	43
2.2.5 Ekonomické a sociálne otázky.....	45
2.3 Porovnanie programov	47
2.3.1 Katalánsky separatizmus a jednota Španielska.....	50
2.3.2 Národná suverenita, Európska Únia a zahraničnopolitické otázky.....	51
2.3.3 Migrácia.	51
2.3.4 Hodnoty a kultúra	52
2.3.5 Ekonomické a sociálne otázky.....	52
2.3.6 Zhrnutie výskumu	53
Záver.....	56
Summary.....	57
Použité zdroje	59

Primárne zdroje:	59
Sekundárne zdroje:	59

Úvod

Predložená diplomová práca sa venuje skúmaniu vývoja diskurzu španielskej strany Vox vo vybraných oblastiach a aspektoch, ktoré sú typické pre krajne-pravicové strany, čím sa práca snaží obohatiť akademickú debatu o strane Vox a v širšom zmysle prispieť aj k výskumu samotnej krajnej pravice a pravicového populizmu. Práca vychádza z predpokladu, ktorý je podložený v teoretickej časti, že strana Vox patrí do skupiny takýchto strán.

Téma práce bola zvolená aj preto, že v českom a slovenskom akademickom prostredí vzniklo len veľmi málo príspevkov týkajúcich sa krajnej pravice v Španielsku. Zo západnej Európy prednosť väčšinou dostávajú krajiny ako Francúzsko, Taliansko alebo Spojené kráľovstvo. V Španielsku existuje tiež špecifický politicko-spoločenský kontext, ktorý je odlišný od ostatných spomínaných krajín, ktorý vplyva na odlišnosť strany Vox, a ktorý dlho bránil vzniku relevantnej krajne-pravicovej sily v tejto krajine.

Španielsko bolo dlho výnimkou medzi európskymi krajinami, pretože v ňom neexistovala žiadna relevantná krajne pravicová strana. Príčinou tejto skutočnosti je relatívne nedávna (v porovnaní s inými západoeurópskymi štátmi) skúsenosť s krajne pravicovým režimom.

Až do roku 1975 v Španielsku vládol režim Francisca Franca, ktorý získal moc po výhre v občianskej vojne, v ktorej zomrelo mnoho Španielov. Po konci Francovej vlády a prechode k demokracii existovali dlhú dobu v Španielsku len dve hlavné relevantné celoštátne mainstreamové politické strany. Boli to ľavicová Španielska socialistická robotnícka strana (Partido Socialista Obrero Español, PSOE) a pravicová Ľudová strana (Partido Popular, PP), ktoré sa pravidelne striedali pri moci. Ostatné strany nezaznamenali žiadny výraznejší úspech. Okrem týchto celoštátnych strán fungovali aj menšie strany s limitovanou regionálnou podporou hlavne v Katalánsku, Baskicku a do menšej miery v Galícii.

Túto situáciu čiastočne zmenila finančná kríza, ktorá Španielsko silno zasiahla. V tomto období vznikli a zaznamenali úspech na celoštátnej úrovni ďalšie dve politické strany liberálna strana Občania (Ciudadanos) a krajne-ľavicová strana Môžeme (Podemos). Tieto strany kritizovali vtedajšiu ekonomickú situáciu a vymedzovali sa voči krokom vlády, ktorá v snahe šetriť peniaze masívne zoškrtila verejné výdavky. Okrem toho kritizovali tiež zabehnutý systém a korupciu.

V podobnom čase vznikla aj strana Vox, konkrétne koncom roku 2013 odštiepením niektorých bývalých členov PP. Prvým predsedom strany sa stal Santiago Abascal, ktorý stojí na čele strany aj v súčasnosti. Úspech však strana nedosiahla a nepodarilo sa jej to ani vďaka utečeneckej kríze, ktorá bola príčinou nárastu popularity podobných krajne pravicových strán v iných európskych štátoch. Hlavnou témou, na ktorej Vox získala popularitu sa stala otázka katalánskeho separatizmu. Bol to práve jasne vyjadrený odmietavý postoj voči odštiepeniu Katalánska od Španielska po referende, ktoré sa konalo v roku 2017, ktorý znamenal nárast preferencií tejto strany, a vyústil v zisk 15 % vo voľbách v roku 2019.¹

Všetky tieto faktory odlišujú prípad strany Vox od prípadov krajne-pravicových a pravicovo-populistických strán v ďalších štátoch.

Diplomová práca sa sústreďuje na skúmanie volebných programov strany Vox z rokov 2019 a 2023 a ich porovnanie. Metodologicky sa práca opiera hlavne o tematickú analýzu, ktorá je schopná odhaliť tematické zmeny v diskurze strany a v menšej miere o diskurzívnu analýzu, ktorá je schopná odhaliť to, akým spôsobom strana využíva jazyk na vytváranie reality. Výstupom práce je následné porovnanie s cieľom zistiť akým spôsobom sa diskurz strany zmenil v sledovanom období.

Prvá časť sa predstavuje výskumný rámec práce, vrátane teoretických východísk a metodológie. Druhá časť prináša samotný výskum, a teda analýzu volebných programov, identifikáciu tematických rámcov vo vybraných oblastiach a následné porovnanie zistených skutočností, z ktorých následne vyvodzuje závery práce.

State of the art

Následujúca časť práce sa venuje predstaveniu stavu akademickej debaty, reprezentovanej už existujúcimi odbornými článkami v niekoľkých oblastiach. Prvou oblasťou, je predstavenie ideológie strany Vox a dôvodov jej úspechu. Druhou oblasťou sú jednotlivé témy, ktorým sa strana venuje a postoje, ktoré sú pre ňu charakteristické.

Viacerí autori pracujú so širšími konceptami a na ich základe definujú ideológiu strany Vox a situujú ju v politickom spektre. Najčastejšie je táto strana označovaná ako populistická a krajne pravicová, so sklonmi k autoritarizmu, nativizmu a nacionalizmu. Nejednoznačne sa

¹ Millán Arroyo Menéndez, „Las causa del apoyo electoral a VOX en España“, *Revista debates* 15, č. 2 (2021): 74–106.

autori stavajú k zaradeniu strany Vox medzi populistické strany, hlavne z dôvodu existencie viacerých definícií tohto pojmu.

Medzi autorov, ktorí radia Vox k populistickým stranám patria Davide Vampa,² ktorý porovnáva ideológiu strany Vox s ideológiou ľavicovej strany Podemos a José Javier Olivas Osuna,³ ktorý pridáva aj porovnanie so separatistickými stranami v Katalánsku a Baskicku, ktoré sú v Španielsku tiež radené medzi populistické. Obaja autori nepovažujú antagonizmus medzi skorumpovanými elitami a čistým ľudom za najdôležitejšiu charakteristiku populizmu a preto stranu Vox zaraďujú medzi populistické strany.

Odlišne k definícii ideológie strany Vox pristupuje Astrid Barrio, ktorá vo svojom článku *The Weakness of Populism in Spain*⁴ na základe konkrétnych príkladov argumentuje, že sa strana Vox nesnaží rozdeliť španielsku spoločnosť na dve antagonické skupiny, a to skorumpované elity a čistý ľud. Rovnaký názor zastávajú aj Pablo Ortiz Baquero a Jorge Ramos-González,⁵ ktorí tiež poukazujú na fakt, že v rétorike strany Vox chýba odvolávanie sa na antagonizmus medzi ľudom a elitami. Na príklade strany Vox autori ďalej poukazujú na fakt, že krajná pravica a populizmus sú dva pojmy, ktoré majú rozdielny význam a kritizujú literatúru, ktorá uvádza populizmus ako jednu z hlavných a vždy prítomných charakteristík krajnej pravice. Niekde uprostred stojí Carles Ferreira,⁶ ktorý zaraďuje populizmus medzi charakteristiky strany Vox, avšak prikladá mu len malý význam oproti iným dôležitejším ideologickým prvkom.

Všetci spomenutí autori sa zhodujú v zaradení strany Vox medzi krajne pravicové a radikálne strany. Medzi autormi panuje zhoda na ostatných základných ideologických princípoch strany (okrem populizmu). Medzi tieto princípy patrí nacionalizmus, autoritarizmus, vyznávanie tradičných hodnôt, nativizmus a xenofóbia. Hlavne posledné dva stranu odlišujú od tradičných pravicových strán. Ferreira⁷ pridáva, ako charakteristiky strany, tiež jasne neoliberaálnu ekonomickú orientáciu a absenciu snahy o zmenu politického režimu. Dôležitým

² Davide Vampa, „Competing forms of populism and territorial politics: the cases of Vox and Podemos“, *Journal of contemporary European studies* 28, č. 3 (2020): 304–321.

³ José Javier Olivas Osuna, „Populismo en España: Fundamentos Teóricos y Relatos Dominantes“, *Araucaria* 23, č. 47 (2021): 371–401.

⁴ Astrid Barrio, „The Weakness of Populism in Spain“, *Debats* 5 (2020): 197–209.

⁵ Pablo Ortiz Baquero a Jorge Ramos-González, „Derecha radical y populismo: ¿consustanciasles o contingentes? Precisiones en torno al caso de VOX“, *Encrucijadas* 21, č. 2 (2021): 1–21.

⁶ Carles Ferreira, „Vox como representante de la derecha radical en España: un estudio sobre su ideología“, *Revista española de ciencia política* 51 (2019): 73–98.

⁷ *Ibid.*, 73–98.

prvkom v ideológii strany je aj španielsky nacionalizmus a vymedzenie sa voči cudzincom a separatistom.

Práve v ostrom vymedzení sa voči separatistom v Katalánsku býva často hľadaná príčina úspechu strany Vox a skončenia dlhodobej španielskej výnimky v neexistencii úspešnej krajne pravicovej strany. Teritoriálnu mobilizáciu považuje za hlavný dôvod Davide Vampa,⁸ ktorý vo svojej analýze pridal porovnanie s príčinami úspechu ľavicovej strany Podemos. Podľa výsledkov tejto analýzy získala strana Vox väčšiu podporu v regiónoch, kde je menšia miera regionálnej autonómie a vysoká miera podpory centralizmu. Podobné výsledky prezentuje aj Millán Arroyo Menéndez⁹, ktorý okrem vyhranenia sa voči katalánskym separatistom, poukazuje aj na ďalšie dve dôležité príčiny, a to, jednoznačná pravicová ekonomická orientácia, ktorá je v kontraste s ľavicovou vládou a odpor voči migrácii. Podobné príčiny úspechu strany Vox predstavila aj Arantza Gomez Arana, ktorá v článku *Politics of discontent in Spain: the case of Vox and the Catalanian independence movement*¹⁰ rovnako ako predošli dvaja autori argumentuje, že spúšťačom úspechu strany Vox sa stala katalánska kríza v roku 2017.

Mariana S. Mendes a James Dennison sa tiež zamerali na úspech strany Vox. Na rozdiel od predošlých troch autorov vo svojom článku *Explaining the emergence of the radical right in Spain and Portugal: salience, stigma and supply*¹¹ popisujú na príklade strany Vox a portugalskej strany Chega iné dôvody nevyhnutné pre úspech krajne pravicových strán. Jednou z podmienok pre úspech takýchto strán je podľa autorov mediálna pozornosť. Krajne pravicové strany sa podľa tohto článku musia vyhnúť sociálnej stigmatizácii a nálepke extrémizmu, vďaka čomu nie sú v očiach verejnosti ani mainstreamových médií marginalizované. Ďalšou podmienkou je znížená kredibilita tradičných pravicových strán a ich neschopnosť prinášať do politického diskurzu témy, ktoré zaujímajú krajne pravicových voličov.

Práve profilom voličov strany Vox sa zaoberala trojica autorov Stuart J. Turbull-Dugarte, José Rama a Andrés Santana vo svojom článku *The Baskerville's dog suddenly started*

⁸ Vampa, „Competing forms of populism and territorial politics“, 304–321.

⁹ Millán Arroyo Menéndez, „Las causa del apoyo electoral a VOX en España“, *Revista debates* 15, č. 2 (2021): 74–106.

¹⁰ Arantza Gomez Arana, „Politics of discontent in Spain: the case of Vox and the Catalanian independence movement“, *Cambridge journal of regions, economy and society* 14, č. 3 (2021): 439–459.

¹¹ Mariana S. Mendes a James Dennison, „Explaining the emergence of the radical right in Spain and Portugal: salience, stigma and supply“, *West European Politics* 44, č. 4 (2021): 752–775.

barking: voting for Vox in the 2019 Spanish general elections.¹² Autori poukazujú na to, že strana Vox zdieľa s inými krajne pravicovými stranami množstvo podobných znakov a tém, ktoré presadzuje, jej voličská základňa je však odlišná. Stranu Vox v roku 2019 volili podľa výsledkov analýzy, vo veľkej miere bohatí ľudia, často pochádzajúci z miest a ľudia s dosiahnutým vyšším stredným vzdelaním. Profilom voličov strany Vox a ďalších španielskych strán sa venujú aj José Rama, Guillermo Cordero a Piotr Zagórski¹³. Okrem toho sa zaoberajú celkovou premenou stranického systému v Španielsku spojenou s ekonomickou recesiou, ktorá mal za príčinu vznik novej strany Podemos. S vyvrcholením katalánskej krízy sa zase podľa autorov spája aj vzostup ďalších dvoch strán Ciudadanos a Vox. Autori v článku skúmajú a popisujú aj kontext, v ktorom tieto tri strany vznikli a analyzujú ich dopad na španielsky stranický systém.

Článok¹⁴ od trojice autoriek sa zaoberá vnútorným fungovaním a organizáciou strany Vox. Astrid Barrio, Sonia Alonso Sáenz de Oger a Bonnie N. Field popisujú štruktúru strany, zmeny v oblasti vnútornej organizácie v priebehu času, rozdelenie právomocí a proces rozhodovania v strane.

Imigrácii ako dôležitej téme krajne pravicových strán sa vo svojom článku¹⁵ venovala Belén Fernández Suárez. Ako už z názvu vyplýva okrem migrácie sa zamerala aj na tému rodovej rovnosti. Z analýzy vyplýva, že strana Vox má jednoznačne negatívny postoj voči migrácii. V prejavoch členov strany sa často objavuje protimigračná a protimoslimská rétorika.

Ďalším aspektom, ktorý býva často asociovaný s okrajmi politického spektra a s populizmom sú emócie. Na rolu emócií šírených hlavne na sociálnych médiách sa pozreli Roberto Barbero Iglesias a Ángel Iglesias Alonso,¹⁶ ktorí porovnávali aj to, ako sa líšia emócie, s ktorými pracujú strany Vox a Podemos. Podľa autorov obe strany vo svojej politike využívajú stratégiu vymedzenia sa voči svojim nepriateľom a spoločnosť rozdeľujú na „my“ verzus „oni“.

¹² Stuart J. Turnbull-Dugarte, José Rama a Andrés Santana, „The Baskerville’s dog suddenly started barking: voting for Vox in the 2019 Spanish general elections“, *Political research exchange* 2, č. 1 (2020): 1–21.

¹³ José Rama, Guillermo Cordero a Piotr Zagórski, „Three is a Crowd? Podemos, Ciudadanos, and Vox: The end of bipartisanship in Spain“, *Frontiers in political science* 3 (2021): 1–16.

¹⁴ Astrid Barrio, Sonia Alonso Sáenz de Oger a Bonnie N. Field, „VOX Spain: The organisational challenges of a new right party“, *Politics and Governance* 9, č. 4 (2021): 240–251.

¹⁵ Belén Fernández Suárez, „Gender and Immigration in Vox: The discourse of the radical right in Spain“, *Migraciones* č. 51 (2021): 241–268.

¹⁶ Roberto Barbero Iglesias a Ángel Iglesias Alonso, „Political emotions and digital political mobilization in the populist parties: the cases of Podemos and Vox in Spain“, *International review of sociology* 31, č. 2 (2021): 246–267.

S emóciami pracovali aj José Manuel Rivera Otero, Paloma Castro Martínez a Diego Mo Groba,¹⁷ ktorí ukázali fakt, že emócie hrali väčšiu úlohu pri voľbe strany Vox a identifikácii sa s ňou ako ideológia.

Online priestoru sa podobne ako Barbero Iglesias a Iglesias Alonso venovali aj Clara Juarez Miro a Benjamin Toff,¹⁸ ktorí prišli s trochu inými výsledkami. Sústredili sa na podporu krajne pravicových strán na internetových fórach. Skúmali podporu pre stranu Vox na najväčšom španielskom internetovom fóre ForoCoches, ktoré bolo miestom, na ktorom sa podporovatelia strany Vox stretávali. Autori na základe výskumu nepotvrdili hypotézu o zvýšenom výskyte odkazov na alternatívne a dezinformačné médiá medzi diskutujúcimi.

Jedným z aspektov, ktorý patrí do portfólia krajne pravicových strán je aj zneužívanie histórie vo svoj politický prospech. Vox v tomto nie je výnimkou. Ignacio Rodríguez-Temiño a Jaime Almansa-Sánchez¹⁹ ukazujú, akým spôsobom strana pristupuje k interpretácii španielskych dejín. Odkazy a referencie na stredovek a raný novovek majú podľa nich za cieľ posilniť nacionalizmus a naratív o veľkosti Španielskeho národa. V rétorike strany Vox je jednoznačne vyzdvihovaná kresťanská história a zavrhaná história moslimská. V podobnom duchu sa nesie aj článok Matea Ballester Rodríguez.²⁰ Autor ukazuje, že strana Vox vyčnieva na španielskej politickej scéne v odkazovaní sa na históriu, častokrát na históriu veľmi dávnu ako je obdobie reconquisty alebo imperiálne obdobie v 15. a 16. storočí. Používaniu symbolov stranou Vox sa venujú Giuliano Tardivo, Eduardo Díaz Cano a Álvaro Suárez-Vergne.²¹ Vo svojej analýze konštatujú, že strana Vox používa rôzne nacionalistické a patriotické symboly v zvýšenej miere a intenzite oproti iným stranám. Namiesto svojich vlastných symbolov často zneužíva španielske národné symboly, hlavne vlajku na vlastnú prezentáciu.

¹⁷ José Manuel Rivera Otero, Paloma Castro Martínez a Diego Mo Groba, „Emociones y extrema derecha: el caso de VOX en Andalucía“, *Revista española de investigaciones sociológicas* 176 (2021): 119–140.

¹⁸ Clara Juarez Miro a Benjamin Toff, „How right wing populists engage with cross cutting news on online message boards: The case of ForoCoches and Vox in Spain“, *The International Journal of Press/Politics* (2022): 1–21.

¹⁹ Ignacio Rodríguez-Temiño a Jaime Almansa-Sánchez, „The use of passt events as political symbols in Spain: The example of Vox and the need for a new archeology of ethnicity“, *International Journal of heritage studies* 27, č. 10 (2021): 1064–1078.

²⁰ Mateo Ballester Rodríguez, „Vox y el uso de la historia: el relato del paasado remoto de España como instrumento político“, *Política y sociedad* 58, č. 2 (2021): 1–13.

²¹ Giuliano Tardivo, Eduardo Díaz Cano a Álvaro Suárez-Vergne, „El uso de símbolos patrios en la campaña electoral de VOX, España 2019“, *Espacio abierto* 30, č. 3 (2021): 33–55.

Postojmi strany Vox počas globálnej pandémie covidu-19 sa zaoberali Lisa Zanotti a Stuart James Turnbull-Dugarte. Vo svojom článku²² skúmali názory strany na témy súvisiace s pandemiou a spôsob, akým sa premietli do podpory strany.

Ideológia strany Vox a príčiny jej prvotného úspechu už boli vo veľkej miere preskúmané. Väčšina odborných článkov sa venuje práve obdobiu prvotného úspechu strany, prípadne. Medzera vo výskume existuje v preskúmaní vývoja tejto strany v priebehu posledných niekoľkých rokov. Práve na zmeny a vývoj diskurzu strany medzi rokmi 2019 a 2023 sa táto práca zameria. Rovnako existuje len veľmi málo prác v českom a slovenskom akademickom prostredí, ktoré sa venujú strane Vox a celkovo krajnej pravici v Španielsku. Táto práca si kladie za cieľ obohatiť prispieť do akademickej debaty v tejto oblasti a vyplniť tieto medzery.

²² Lisa Zanotti a Stuart James Turnbull-Dugarte, „Surviving but not thriving: Vox and Spain in times of COVID-19“, *Government and Opposition* (2022): 1–20.

1 Výskumný rámec

1.1 Teória a koncepty

Táto časť je zameraná na teoretické východiská z ktorých táto práca vychádza. Prvá časť sa zameriava na širšie koncepty ako je krajná pravica alebo populizmus a následne sa snaží aplikovať tieto kritéria na prípade strany Vox.

Krajne pravicové strany patria v súčasnosti medzi jedny z najviac skúmaných strán, pretože v posledných rokoch zaznamenali obrovský nárast v popularite naprieč celou Európou a aj mimo nej. Strana Vox je radená práve do tejto skupiny politických strán.

Na to, aby bolo možné definovať krajnú pravicu je najskôr potrebné odlišiť politickú pravicu od politickej ľavice. Definícia pravice a ľavice je však veľmi zložitá. Existuje mnoho definícií, ktoré sa viac či menej podobajú. Na druhej strane, existujú aj názory, že rozdelenie na pravicu a ľavicu je zastarané a nie je schopné obsiahnuť všetky znaky jednotlivých politických strán. Okrem toho, existujú aj niektoré prípady, ktoré kombinujú znaky typické pre obidve strany politického spektra.

Medzi kritikov striktného a rigidného rozdeľovania medzi ľavicou a pravitou patril napríklad Norberto Bobbio. Ako tento taliansky autor poukazuje, rozdelenie na ľavicu a pravicu pochádza z obdobia Francúzskej revolúcie na konci 18. storočia, kedy zástancovia revolúcie sedeli v Národnom zhromaždení v jeho ľavej časti a odporcovia v pravej časti. Táto metafora sa následne rozšírila a začala sa používať na rozdelenie politickej scény aj v iných štátoch. Toto rozdelenie sa zachovalo až do dnešného dňa a je stále široko používané, aj keď, ako argumentuje Bobbio, politika na obidvoch stranách politického spektra sa postupne vyvíjala a v súčasnosti je veľmi rôznorodá a komplexná. Preto podľa Bobbia nie je vhodné zjednodušovať charakteristiku jednotlivých politických strán na základe tohto rozdelenia, keďže politický kontext je iný jednak v každej krajine, ako aj v rôznych časových obdobiach.²³

Ešte ďalej zašli niektorí autori v druhej polovici 20. storočia, ako napríklad americký sociológ Daniel Bell, ktorý sformuloval myšlienku „konca ideológie“.²⁴ Podľa Bellovej teórie sa s prechodom na post-industriálnu spoločnosť mali vytratiť všetky veľké ideológie, ktoré vznikli v 19. storočí. Seymour Martin Lipset a Stein Rokkan zase prišli s hypotézou

²³ Norberto Bobbio, *Left and right: the significance of a political distinction* (Malden: Polity Press, 2005), 1–17.

²⁴ Daniel Bell, *The end of ideology* (Cambridge: Harvard University Press, 1988).

„zamrznutých stranických systémov“.²⁵ Podľa tejto hypotézy si mali stranické systémy a politické strany v nich prítomné udržať rovnakú podobu od 20. rokov 20. storočia a aj ďalej do budúcnosti aj napriek niektorým výzvam, ktorým museli a budú musieť čeliť. Podobnú myšlienku prezentoval aj Francis Fukuyama, ktorý predstavil teóriu „konca dejín“, podľa ktorej je liberálna demokracia konečným štádiom vývoja ľudských dejín.²⁶ Odlišný názor vyjadril napríklad John T. Jost, ktorý tvrdí, že ideológia aj v súčasnosti zohráva kľúčovú úlohu vo vytváraní politických názorov, pričom argumentuje pretrvávajúcou relevanciou ideologických rozdielov.²⁷

Aj napriek vyššie spomínaným kritickým teóriám (Bobbio) zostáva rozdelenie na pravicu a ľavicu aj v súčasnosti stále široko využívané nielen v médiách, ale aj medzi akademikmi a výskumníkmi, ktorí sa zaoberajú politickými stranami. Rovnako sa nenaplnili očakávania spomínaných výskumníkov ako Bell, Lipset alebo Fukuyama. Ideológia je stále relevantnou kategóriou, podľa ktorej sa jednotlivé strany odlišujú a stranické systémy sa naďalej vyvíjajú. V nasledujúcej časti budú predstavené pojmy a koncepty, relevantné pre túto prácu.

1.1.1 Pravica verzus ľavica

Prvým konceptom, ktorý je nutné predstaviť je odlišenie politickej ľavice a politickej pravice. Primárnym aspektom, ktorý odlišuje politickú ľavicu a pravicu je tradične ekonomická oblasť. Definičným znakom politickej ľavice je snaha zabezpečiť čo najväčšiu rovnosť medzi občanmi štátu skrz extenzívne zásahy do ekonomiky a sociálnej podpory.²⁸ Pravica naopak podporuje v čo možno najväčšej miere trhový princíp ekonomiky s veľmi obmedzenými štátnymi zásahmi aj v prípadoch, v ktorých hrozí prehĺbovanie nerovnosti. Ľavica je často spájaná so zvyšovaním daní a reguláciou trhu, naopak pravica je spájaná so znižovaním daní a škrtmi v štátnych výdavkoch. Mimo ekonomickej roviny býva pravica stotožňovaná s tradičnými konzervatívnymi hodnotami a ľavica s rovnosťou a sociálnou podporou. Tradične sa k pravicovým smerom, okrem ekonomickeho liberalizmu radia aj konzervatívne

²⁵ Seymour Martin Lipset a Stein Rokkan, „Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction“, in *Party systems and voter alignments: cross-national perspectives*, eds. Seymour Martin Lipset a Stein Rokkan (New York: Free Press, 1967), 50–56.

²⁶ Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, (Londýn: Hamish Hamilton, 1992).

²⁷ John T. Jost, „The End of the End of Ideologies“, *The American psychologist* 61, č. 7 (2006): 651–652.

²⁸ Tzv. egalitárstvo alebo tiež rovnostárstvo.

a kresťanskodemokratické strany. K ľavicí sa naopak radia socialistické, sociálnodemokratické, zelené a progresívne strany.²⁹

1.1.2 Krajná pravica

Rozdiel medzi umiernenou a krajnou pravícou, ktoré sú obe sociálne konzervatívne, sa chápe v postoji k demokratickému zriadeniu. Umiernená pravica rešpektuje princípy liberálnej demokracie a funguje v rámci ústavných tradícií, na ktorých formovaní sa často sama podieľala. Krajná pravica naopak princípy ako slobodné voľby, pluralitný prístup k informáciám, voľná politická súťaž, brzdy a protiváhy alebo separácia moci nerešpektuje alebo má voči nim kritický postoj.³⁰

V anglosaskom politickom a výskumnom prostredí sa krajná pravica označuje pojmom *far right* a v rámci nej sa rozlišujú dva základné smery. *Radical right* alebo radikálna pravica a *extreme right* alebo extrémna pravica. Názov krajná pravica má najširší význam a používa sa ako zastrešujúci pojem pre viacero od seba odlišných ideológií a smerov, ktoré je možné pod tento koncept vzťahovať.³¹

V rámci krajnej pravice sa nachádzajú dve hlavné podskupiny a to radikálna pravica a extrémna pravica, ktoré majú užšie vymedzenie. Radikálna pravica odmieta establišment, politické elity a sociokultúrne usporiadanie, častokrát, ale nie vždy je tiež spojená s populizmom. Viacerí autori, napríklad Cas Mudde, pracujú s pojmom populistická radikálna pravica, podľa ktorej je populizmus jedným zo základných znakov radikálnej pravice, respektíve populistická radikálna pravica je jedným z typov politických strán.³² Radikálna pravica neodmieta základné demokratické princípy, naopak snaží sa tieto existujúce podmienky využiť a uspieť v ich rámci. Okrem toho tiež otvorene nehovorí o zničení demokracie, naopak, chce svojich oponentov poraziť v politickom boji. Do tejto skupiny je možné zaradiť väčšinu úspešných krajne pravicových strán v Európe. Ak sa radikálna pravica dostane k moci je možné, ale nie zaručené, že príde k potlačeniu alebo obmedzeniu niektorých demokratických

²⁹ Andrea L. P. Pirro, „Far right: The significance of an umbrella concept“, *Nations and Nationalism* 29, č. 1 (2023): 103–4.

Bobbio, *Left and right*, 60–71.

³⁰ Pirro, „Far Right“, 104–105.

³¹ *Ibid.*, 103.

³² Cas Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007).

princípov ako je sloboda a pluralita médií a častokrát inklinuje k autoritatívnemu spôsobu vládnutia.³³

Na druhej strane extrémna pravica otvorene hovorí o zrušení demokratických princípov a odstránení svojich politických oponentov. Táto skupina nechce svojich súperov poraziť v rámci ústavných možností, ale úplne prekopať pravidlá hry. Do extrémnej pravice patria väčšinou spoločenské hnutia a rôzne často malé a rozdrobené skupiny. Existuje len veľmi málo úspešných politických strán, ktoré by bolo možné zaradiť do tejto skupiny.³⁴

1.1.3 Nativizmus

Krajná pravica sa vymedzuje voči liberalizmu a právam menšín a často proti individuálnej slobode, ktorá je podľa nej podriadená právu národnej, etnickej alebo kultúrnej väčšiny. Na tomto základe sa hlási k princípu etnopluralizmu. Hlavnou ideologickou vlastnosťou krajnej pravice je nativizmus ktorý môže byť chápaný ako extrémna verzia nacionalizmu.³⁵ Základným znakom tohto konceptu je uprednostňovanie etnickej a kultúrnej majority. Etnické a kultúrne menšiny sú vnímané ako hrozba pre homogenitu spoločnosti a sú im pripisované negatívne vlastnosti. V súčasnosti našiel nativizmus fungujúci na etnicko-kultúrnom základe široké uplatnenie v ideológii a rétorike krajne pravicových strán a v prípade tých úspešných takmer úplne vytlačil rasizmus. Nativizmus rozdeľuje ľudí na *native* a *non-native*. Druhá menovaná skupina je vnímaná ako hrozba a je často cieľom vymedzovania sa a politických útokov. Medzi tieto skupiny patria najčastejšie imigranti a iné menšiny, či už národnostné, náboženské alebo ľudia s inou sexuálnou orientáciou.³⁶

Podľa Hans-Georga Betza má nativizmus tri hlavné aspekty, a to ekonomický, sociálny a symbolický. Ekonomický sa zameriava na trh práce a argumentuje tým, že migranti berú pracovné miesta pôvodným občanom. Sociálny sa zameriava na aspekty sociálnej podpory a solidarity. Jeho argumenty stoja na tvrdení, že prisťahovalci využívajú a zneužívajú nástroje sociálnej podpory zo strany štátu a tým odčerpávajú peniaze zo štátneho rozpočtu. Symbolický

³³Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe*, 25–26.

Pirro, „Far right“, 105–107.

³⁴Mudde, *Populist Radical Right Parties*, 25–26.

Pirro, „Far right“, 105–107.

³⁵Ibid., 104–105.

³⁶Hans-Georg Betz, „Facets of nativism: a heuristic exploration“, *Patterns of prejudice* 53, č.2 (2019): 111–113.

nativizmus sa vyznačuje argumentmi o tom, že kultúrna a náboženská diverzita ohrozuje tradičné hodnoty spoločnosti a narúša jej súdržnosť.³⁷

1.1.4 Populizmus

Ďalším dôležitým konceptom, ktorý je potrebné vysvetliť je populizmus. Populizmus má mnoho definícií a častokrát sa používa nesprávne. Autori sa dokonca nesporia len o samotnej definícii populizmu, ale aj o tom, čo to vlastne z podstaty je. Niektorí ho považujú za ideológiu, iní za politický štýl a ďalší tvrdia, že sa jedná o diskurzívnu stratégiu. Niektorí autori dokonca pracujú s konceptom populistckej krajnej pravice, podľa ktorého je krajná pravica hlavne novodobá vždy populistická alebo aspoň využíva populizmus vo svojej rétorike.

Najčastejšie sa v spoločenských vedách pracuje s definíciou, s ktorou prišiel Cas Mudde.³⁸ Podľa Muddeho je populizmus (*thin-centered*) ideológia, ktorá považuje spoločnosť za ultimatívne rozdelenú na dve homogénne antagonistické skupiny, a to, čistý ľud a skorumpované a skazené elity. Cieľom populizmu podľa tejto definície je obhajovať záujmy obyčajných ľudí a bojovať proti establišmentu vytvorenému skorumpovanými elitami. Ďalším znakom populizmu podľa Muddeho je tiež už spomínaný nativizmus a iliberalizmus. Jan-Werner Müller vo svojej definícii do veľkej miery súhlasí s Muddem, ale zdôrazňuje, že populizmus je postavený na homogenite ľudu a tým pádom aj na odsudzovaní diverzity a rôznorodosti menšín.³⁹

Argentínsky teoretik politických vied a post-Marxistický filozof Ernesto Laclau nepovažuje populizmus za ideológiu, ale za diskurzívnu stratégiu, ktorou sa vytvára konštrukt, že obyčajní ľudia stoja v opozícii voči niečomu inému, najčastejšie voči elitám. Na základe tohto antagonizmu a vymedzovania sa voči elitám vytvára podľa Laclaua populizmus kolektívnu identitu ľudu.⁴⁰

Benjamin Moffitt tvrdí, že populizmus je politický štýl a stratégia, ktorá slúži na mobilizáciu spoločnosti proti elitám a establišmentu.⁴¹ Podobne k populizmu pristupuje aj Francisco Panizza, ktorý sa však venuje hlavne politickému kontextu latinskej Ameriky. Aj

³⁷Betz, „Facets of nativism, 113–128.

³⁸ Cas Mudde, „The Populist Zeitgeist“, *Government and Opposition* 39, č. 4 (2004): 541–563.

³⁹ Jan-werner Müller, *Co je to populizmus?* (Praha: Dybbuk, 2017), 99–102.

⁴⁰ Ernesto Laclau, *On Populist Reason* (Londýn: Verso, 2005), 224–232.

⁴¹ Benjamin Moffit, *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation* (Stanford: Stanford University Press, 2016), 28-50.

podľa neho sa jedná o typ politickej stratégie, ktorým sa politici snažia získať podporu medzi voličmi.⁴²

Vo viacerých z týchto definícií sa objavuje medzi charakteristikami aj prítomnosť charizmatického lídra, ktorý je schopný prilákať a presvedčiť obrovské masy ľudí. Aj keď sa zmienené definície nezhodujú na tom, či je populizmus ideológia, diskurzívna stratégia alebo politický štýl, zhodujú sa na tom čo je hlavnou náplňou populizmu, a to je rozdelenie spoločnosti na dve skupiny, ľud a skorumpované elity, ktoré stoja proti sebe. Medzi základné znaky je možné zaradiť nativizmus, anti-pluralizmus, anti-elitizmus. V takomto zmysle je populizmus chápaný aj v tejto práci.

Dôležité je spomenúť, že populizmus, aj keď býva často spájaný s krajnou pravice, nemusí byť len pravcový. Vo svete aj v Európe existujú aj populistické strany, ktoré bývajú radené k politickej ľavici. Naopak niektoré strany a politici bývajú médiami a časťou odbornej verejnosti označované za populistické, aj keď v ich rétorike a politických cieľoch chýbajú vyššie spomenuté esenciálne charakteristiky populizmu. Celkovo je tento pojem v súčasnosti nadužívaný a často je použitý nesprávne.⁴³

1.1.5 Úspech krajne pravcových strán v Európe

Krajne pravcové a populistické strany zaznamenali v 21. storočí obrovský nárast popularity, ktorý pritiahol pozornosť výskumníkov. Vzniklo niekoľko teórií o príčinách nárastu popularity krajnej pravice. Medzi základné dôvody tohto nárastu autori radia úspešné uchopenie niektorých tém krajne pravcovými subjektmi, ktoré im umožnilo pritiahnúť k sebe veľké množstvo voličov.

Viacero autorov prišlo s myšlienkou aplikovať teóriu dopytu a ponuky, ktorá sa pôvodne uplatňovala v ekonómii na úspech krajnej pravice. Cas Mudde vo svojej práci spomína, že za úspechom krajnej pravice stojí kombinácia faktorov na oboch stranách.⁴⁴ Medzi faktory na strane dopytu zaradil napríklad ekonomickú neistotu, odcudzenie a stratu dôvery v mainstreamové politické strany alebo nesúhlas akým smerom sa uberá spoločnosť hlavne strach o kultúrnu a hodnotovú identitu. Medzi faktory na strane ponuky zaradil citovú angažovanosť strán, hlavne voči pocitu bezpečia, prítomnosť charizmatického lídra a schopnosť jasnej a zrozumiteľnej komunikácie.

⁴² Francisco Panizza, *Populism and the Mirror of Democracy* (Londýn: Verso, 2005), 32–49.

⁴³ Moffit, *The Global Rise of Populism*, 11.

⁴⁴ Mudde, *Populist Radical Right Parties*.

Jens Rydgren tiež skúmal faktory dopytu a ponuky a prišiel s podobnými výsledkami ako Mudde, avšak, okrem toho, predstavil taktiež teóriu o politickej príležitosti.⁴⁵ Podľa Rydgrena musia politické strany, ak chcú byť úspešné, hľadať voľné miesto v politickom prostredí, prenesene niečo ako „dieru na trhu“. K takémuto stavu dochádza ak sú voliči nespokojní s politikou stávajúcich politických aktérov. V prenesenom význame je možné povedať, že dopyt prevyšuje ponuku a preto je výhodné tento dopyt využiť.

Herbert Kitschelt spolu s Anthonym McGannom vo svojej práci tvrdia, že za vzostupom krajnej pravice od 80. rokov 20. storočia stojí štrukturálna zmena spoločnosti.⁴⁶ Do popredia sa dostáva dopyt po pravicovom prístupe k ekonomickým otázkam a zároveň požiadavka na autoritatívnejšiu formu kolektívneho rozhodovania v štáte ale aj korporáciách a rodine. Podľa tejto teórie vystúpili pri prechode k post-industriálnej ekonomike na povrch odlišné požiadavky ako tie, ktoré boli dovtedy prítomné. Podľa Kitschelta je vzostup autoritatívnej krajnej pravice od 80. rokov zrkadlovou odpoveďou na ľavicový štát blahobytu, ktorý sa presadil v povojnovej Európe, a teda stojí v priamom protiklade voči liberálnej ľavici.⁴⁷

Cas Mudde považuje za jeden z hlavných pocitov na ktoré sa krajná zameriava je strach a obavy obyvateľov.⁴⁸ Krajne pravicové strany často využívajú strach obyvateľov vo svoj prospech, tým, že vytvárajú v spoločnosti rozdelenie na dve skupiny „my“ a oni“. Skupine „oni“ následne bývajú v súlade s princípmi nativizmu prisudzované negatívne vlastnosti, ktoré majú v skupine „my“ vyvolať strach a vytvoriť silný antagonistický vzťah medzi týmito dvoma skupinami. Podľa Muddeho je práve toto najpoužívanejšou stratégiou krajnej pravice. Medzi najčastejšie témy, na ktorých krajná pravica mobilizuje svojich voličov patria nasledujúce oblasti.

Jednou z nich je oblasť ekonomiky. Krajne pravicové strany dokázali využiť obavy a strach niektorých skupín obyvateľstva o svoju ekonomickú situáciu a budúcnosť. Podľa Muddeho globalizácia a deindustrializácia vytvorili priestor pre niektoré skupiny zbohatnúť, ale zároveň prehĺbili ekonomickú nerovnosť medzi obyvateľstvom.⁴⁹ Práve skupiny ľudí, ktorí

⁴⁵ Jens Rydgren, „Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family“, *European journal of political research* 44, č. 3 (2005): 418–420.

⁴⁶ Herbert Kitschelt a Anthony J. McGann, *The radical right in Western Europe: a comparative analysis* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1995), 1–2.

⁴⁷ Herbert Kitschelt a Anthony J. McGann, *The radical right in Western Europe: a comparative analysis* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1995), 1–2.

⁴⁸ Mudde, *Populist Radical Right Parties*, 63–64.

⁴⁹ *Ibid.*, 196–197.

nedokázali naplno využiť príležitosti spojené so spomínanými zmenami sú jedným zo základných zdrojov popularity krajne pravicových strán, ktoré začali vyjadrovať proti globalizácii, začali presadzovať protekcionistickú ekonomickú politiku a sľubovať voličom vyššiu dostupnosť pracovných miest a často aj lepšiu sociálnu politiku.

V tomto bode, ako je možné vidieť, Mudde nesúhlasí s Kitscheltom, keďže z predošlej časti nevyplýva jednoznačne pravicová a neoliberalná ekonomická orientácia krajne pravicových strán, ale skôr stredový, v niektorých prípadoch až ľavicový postoj.⁵⁰ Podobný názor ako Mudde zastáva aj Rydgren, ktorý popisuje tézu o „porazených modernizácie a globalizácie“ ako jednu z kľúčových príčin vzostupu krajnej pravice v poslednom období.⁵¹

Ďalšou z kľúčových tém sa pre krajnú pravicu stala migrácia. Táto téma má dve hlavné roviny. Jedna z nich je ekonomická, ktorá súvisí s predchádzajúcim bodom, keď krajná pravica tvrdí, že imigranti berú pracovné miesta pôvodným obyvateľom a tá druhá súvisí s tradíciami a kultúrou. Krajná pravica využíva obavy niektorých skupín obyvateľstva súvisiace so stratou kultúry, tradícii alebo celkovej národnej identity a prezentuje migrantov ako reálnu hrozbu, ktorá takúto zmenu môže priniesť.⁵² Podľa Kitschelta býva práve imigrácia katalyzátorom vzostupu krajnej pravice, ale v žiadnom prípade to nie je jediná príčina takéhoto vývoja.⁵³

Tretou dôležitou témou krajnej pravice je právo a poriadok. Krajne pravicový aktéri opäť raz využívajú strach a obavy obyvateľov o svoju bezpečnosť, ktorá patrí medzi základné inštinkty a potreby a prízvukujú dodržiavanie zákonov a prísne tresty za ich porušenia.⁵⁴

Podľa Rydgrena je konvergencia mainstreamových strán jednou z ďalších príčin vzostupu krajnej pravice. Medzi občanmi a voličmi panuje rozčarovanie, sklamanie a frustrácia z mainstreamových politických strán, establišmentu a politických inštitúcií, keďže v ich očiach nie sú schopné zabezpečiť ich potreby a nezdieľajú ich názory. Voliči sú tak náchylní k protestnej voľbe. Práve kvôli tomuto faktoru krajná pravica často využíva populizmus, ktorý podporuje negatívny sentiment voči elitám.⁵⁵

⁵⁰ Mudde, *Populist Radical Right Parties.*, 136–137.

⁵¹ Jens Rydgren, „The sociology of the Radical Right“, *Annual review of sociology* 33, č. 1 (2007): 247–250.

⁵² Mudde, *Populist Radical Right Parties*, 89.

⁵³ Kitschelt, *The radical right in Western Europe*, 3.

⁵⁴ Cas Mudde, „The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy“, *West European politics* 33, č. 6 (2010): 1174.

⁵⁵ Rydgren, „The sociology of the Radical Right“, 253–254.

V neposlednom rade prispeli k nárastu popularity týchto strán aj lepšie možnosti šírenia informácií. Prístup k internetu a hlavne vznik sociálnych médií zapríčinil lepšiu dostupnosť a vyššiu rýchlosť šírenia informácií. Okrem toho politici získali lepšiu možnosť komunikácie s voličmi, keď už sa nemusia spoliehať na tradičné médiá alebo politické mítingy.

1.1.6 Ideológia, charakteristika a vzostup strany Vox

S prihliadnutím na vyššie uvedenú konceptualizáciu pojmov je možné stranu Vox zaradiť medzi krajne pravicové strany. Zároveň strana Vox spadá do kategórie radikálne pravicových strán ale nie do skupiny extrémne pravicových strán. V nasledujúcej časti budú predstavené základné ideologické princípy strany, pre ktoré je možné zaradiť ju medzi radikálnu pravicu.

Pomerne veľká diskusia je vedená o tom, či je strana Vox populistická alebo nie. Názory autorov na túto tému sa líšia. Autori ako Astrid Barrio alebo Pablo Ortiz Baquero a Jorge Ramos-González argumentujú absenciou rozdelenia populácie na obyčajný ľud a skorumpované elity v rétorike strany.⁵⁶ Táto charakteristika je pritom esenciálna pre všetky vyššie spomenuté definície populizmu, a preto títo autori neradia Vox medzi populistické strany. Na druhej strane iní autori, ako Davide Vampa alebo José Olivas Osuna považujú Vox za populistickú stranu, hlavne preto, že vo svojich článkoch pracujú s vyššie spomínaným konceptom populistickej krajnej pravice.⁵⁷

Carles Ferreira zaujíma pozíciu uprostred vyššie spomínaných autorov, keď tvrdí, že strana Vox využíva populizmus ako politickú stratégiu, avšak nepatrí medzi najdôležitejšie charakteristiky.⁵⁸

Na základných charakteristikách strany Vox panuje medzi spomínanými, ale aj ďalšími autormi zhoda. Medzi základné charakteristiky strany býva radený nativizmus, španielsky nacionalizmus, monarchizmus, príklon k tradičným kresťanským a konzervatívnym hodnotám a euroskepticizmus.

⁵⁶ Astrid Barrio, „The Weakness of Populism in Spain“, *Debats* 5 (2020): 197–209.

Pablo Ortiz Baquero a Jorge Ramos-González, „Derecha radical y populismo: constataciones o contingentes? Precisiones en torno al caso de VOX“, *Encrucijadas* 21, č. 2 (2021): 1–21.

⁵⁷ Davide Vampa, „Competing forms of populism and territorial politics: the cases of Vox and Podemos“, *Journal of contemporary European studies* 28, č. 3 (2020): 304–321.

José Javier Olivas Osuna, „Populismo en España: Fundamentos Teóricos y Relatos Dominantes“, *Araucaria* 23, č. 47 (2021): 371–401.

⁵⁸ Carles Ferreira, „Vox como representante de la derecha radical en España: un estudio sobre su ideología“, *Revista española de ciencia política* 51 (2019): 73–98.

Prítomnosť nativizmu sa ukazuje najmä v negatívnom až odmietavom postoji voči migrácii, vrátane tej legálnej. V súlade s definíciou nativizmu sú primárnym cieľom tohto postoja ľudia pochádzajúci mimo Európy, hlavne z Blízkeho východu a Afriky. Vox pri tom argumentuje okrem ekonomických dôvodov hlavne kultúrnou a etnickou odlišnosťou týchto ľudí a prezentuje ich ako hrozbu pre Španielsky národ a jeho kultúru a tradície.⁵⁹

Ďalším z hlavných charakteristických znakov politiky strany Vox je dôraz na španielsky nacionalizmus. Tento sa prejavuje najmä do jednoznačne odmietavého postoja voči separatistickým tendenciám v Katalánsku. Väčšina autorov sa dokonca zhoduje, že práve tento aspekt tvorí esenciálnu časť ideológie strany a zohral kľúčovú úlohu pri náraste popularity a volebných úspechoch strany. Vox okrem separatizmu zaujíma odmietavý postoj aj k decentralizácii vládnej moci v Španielsku. Medzi ciele strany patrí zrušenie autonómnych spoločenstiev na ktoré je Španielsko rozdelené, prípadne aspoň zredukovanie ich autonómie. Naopak Vox vyjadruje podporu centralizácii a posilneniu kompetencií vlády v Madride. Rovnako strana vystupuje proti úvahám o prechode na republikánske štátne zriadenie a jednoznačne podporuje španielsku monarchiu.⁶⁰

Jedným zo základných princípov strany je sociálny konzervativizmus. Vox obhajuje tradičné konzervatívne a rodinné hodnoty a zároveň odmieta liberálny prístup k niektorým témam, ako sú napríklad interrupcie, manželstvá osôb rovnakého pohlavia alebo eutanázia. V oblasti ekonomiky sa strana hlási k trhovému hospodárstvu, presadzuje dereguláciu trhu a čo najmenší zásah štátu do ekonomiky, podporuje znižovanie daní a znižovanie vládnych výdavkov. Ďalším z princípov, ktorým sa strana riadi je právo a poriadok. Vox zastáva pozitívny názor voči sprísňovaniu trestov za násilné trestné činy a schvaľuje rásnejší prístup polície pri vyšetrovaní. Strana Vox tiež prezentuje kritický postoj voči niektorým médiám, ktoré sú liberálnejšie a ľavicovo orientované. Celkovo je možné v straníckej politike nájsť viacero autoritárskych prvkov.⁶¹

Strana Vox býva často kritizovaná za svoj nejednoznačný a ambivalentný postoj voči španielskej histórii, hlavne obdobiu vlády Francisca Franca. V španielskej spoločnosti prevláda väčšinovo negatívny názor na toto obdobie národných dejín a oficiálna štátna politika ho

⁵⁹ Mariana S. Mendes a James Dennison, „Explaining the emergence of the radical right in Spain and Portugal: salience, stigma and supply“, *West European politics* 44, č. 4 (2021): 752–3.

⁶⁰ Arantza Gomez Arana, „Politics of discontent in Spain: the case of Vox and the Catalanian independence movement“, *Cambridge journal of regions, economy and society* 14, č. 3 (2021): 439–441.

⁶¹ Ferreira, „Vox como representante de la derecha radical“, 83–84.

odsudzuje a odmieta. Strana Vox však nezaujala jednoznačné stanovisko na túto tému a častokrát sa v vyjadreniach členov strany objavuje minimálne zmierlivý niekedy až pozitívny postoj voči tomuto obdobiu a samotnému Francovi. Tento nejednoznačný postoj je zdrojom veľkej kritiky na adresu strany Vox, ale na druhej strane dokáže oslovovať niektoré skupiny voličov.⁶²

Vox býva často zaradovaná medzi euroskeptické strany, pretože vyjadruje kritiku voči Európskej únii a viacerým jej politikám. Namiesto toho volá po väčšej národnej suverenite v rozhodovaní. Vox jednoznačne vystupuje proti prehľbovaniu európskeho integračného procesu. Medzi oblasti, v ktorých presadzuje národný prístup patrí okrem iného migrácia, obrana a ekonomika. V Európskom parlamente bola strana Vox dlhodobo členom frakcie Európskych konzervatívcov a reformistov (ECR) spolu so stranami ako Bratia Talianska, poľskou stranou Právo a spravodlivosť, stranou Švédski demokrati alebo Stranou Fínov. Práve medzi týmito stranami je možné hľadať najväčšie podobnosti so stranou Vox. Po voľbách do Európskeho parlamentu v roku 2024 sa strana stala členom novovzniknutej frakcie Patrioti pre Európu.

Na týchto charakteristikách môžeme vidieť, že politika strany Vox obsahuje veľkú väčšinu znakov typických pre krajne pravicové strany. V osobe Santiaga Abascala má zároveň charismatického lídra, a schopného rétora, ktorý dokáže svojim vystupovaním presvedčiť voličov.

Prípady strany Vox je zaujímavý práve preto, že jej úspech nebol založený primárne na tradičných témach, ktoré presadzujú iné krajne pravicové strany v Európe. Problematika migrácie, euroskepticizmus, obrana tradičných hodnôt a socioekonomické témy tvorili pri prvotnom úspechu tejto strany len doplnok k centrálnej téme, ktorou bolo jednoznačné odmietnutie akéhokoľvek prejavu separatistických tendencií a novej nezávislosti Katalánska.

1.2 Cieľ práce, výskumné otázky a metodológia

V tejto časti je popísaný cieľ práce, predmet výskumu, výber a predstavenie primárnych zdrojov, ktoré sú v práci analyzované, použitá metodológia a výskumné otázky, na ktoré sa práca snaží odpovedať a prispieť tým k rozšíreniu poznatkov a obohateniu debaty o krajnej

⁶²Ignacio Rodríguez-Temiño a Jaime Almansa-Sánchez, „The use of past events as political symbols in Spain: The example of Vox and the need for a new archeology of ethnicity“, *International Journal of heritage studies* 27, č. 10 (2021): 1064–1065, 1067.

pravici a pravicovom populizme v Španielsku. Táto práca sa venuje prítomnosti znakov, tém a prostriedkov typických pre krajnú pravicu v diskurze španielskej strany Vox medzi rokmi 2019 a 2023. Cieľom práce je na základe vybranej metódy analýzy primárnych zdrojov skúmať posun, prípadne zmenu rétoriky, cieľov a priorít španielskej strany Vox v spomínanom období.

V súlade s teoretickou časťou práce je možné zaradiť stranu Vox medzi krajne pravicové strany a preto sa táto práca snaží nájsť odpovede na výskumnú otázku: „Ako sa vyvinul a zmenil diskurz strany Vox v postojoch a témach typických pre krajnú pravicu medzi rokmi 2019 a 2023.“ Na základe vyššie predstaveného špecifického politického kontextu Španielska sa práca tiež snaží odpovedať na sekundárnu otázku: „Nastal v diskurze strany Vox odklon od prioritizácie otázky katalánskeho separatizmu smerom k témam typickým pre ostatné krajne pravicové strany v Európe?“

Táto práca sa zameriava výlučne na analýzu volebných programov strany Vox pred parlamentnými voľbami v rokoch 2019 a 2023. Volebné programy ako primárne zdroje analýzy boli vybrané, pretože sú to oficiálne dokumenty strany a na rozdiel od hovorených alebo písomných prejavov členov strany sú viac komplexné a menej náchylné na zmeny. Pri porovnaní dvoch prejavov jedného politika alebo dvoch rozličných politikov môžu nastať rozdiely, ktoré môžu byť niekedy protichodné, pričom každý z nich môže využívať iné prvky diskurzu. Pri oficiálnom dokumente strany tento problém nie je prítomný a zároveň takýto typ prejavu umožňuje používanie prepracovanejších nástrojov na vytváranie diskurzu.

Nasledujúce dva dokumenty tvoria primárne zdroje analýzy. Volebný program z roku 2019 nesie názov *100 medidas para la España Viva*,⁶³ v preklade 100 opatrení pre živé Španielsko. Tento dokument sa nedá považovať za typický volebný program, keďže predstavuje len základné opatrenia a vymedzuje oblasti, ktoré predstavujú priority strany. Program z roku 2023 je oveľa prepracovanejší, komplexnejší a nepomerne rozsiahlejší. Jednotlivé návrhy sú konkrétnejšie a viac rozpracované. Nesie názov *Un programa para lo que importa*,⁶⁴ v preklade Program pre to, čo je dôležité.

⁶³ Vox, *100 medidas para la España Viva*, 2018, <https://www.voxespana.es/noticias/100-medidas-urgentes-vox-espana-20181006> (stiahnuté 11. apríla 2024).

⁶⁴ Vox, *Un programa para lo que importa*, 2023, <https://www.voxespana.es/programa/programa-electoral-vox> (stiahnuté 11. apríla 2024).

1.2.1 Metóda

Táto práca je komparatívnym porovnaním dvoch volebných programov s využitím prístupu tematickej analýzy (TA). Tematická analýza je kvalitatívnou metódou, ktorá patrí do širšej skupiny poddruhov obsahovej analýzy. Virginia Braun a Victoria Clarke definujú tematickú analýzu, ako metódu, ktorá je schopná systematicky identifikovať, usporiadať a interpretovať témy v skúmaných dokumentoch. Vďaka tomu je možné použiť túto metódu na skúmanie a následné porovnávanie dvoch volebných programov. Tematická analýza je schopná odhaliť podobnosti, ale aj odlišnosti v rámci obsahovej stránky textu. Výhodou tematickej analýzy je jej flexibilita, keďže je pri nej možné použiť viaceré výskumné postupy.⁶⁵

Tieto autorky pracujú s tematickou analýzou v oblasti psychológie, ich postup je však možné použiť aj v spoločensko-vedných disciplínach. Proces tvorenia tematickej analýzy je podľa tejto metodológie rozdelený do šiestich fáz. 1. Oboznámenie sa s dátami, 2. vytvorenie prvotných kódov, 3. hľadanie tém, 4. preskúmanie tém 5. definovanie a pomenovanie tém a 6. vytvorenie samotnej analýzy.⁶⁶

V tejto práci sú skúmanými dátami volebné programy a konkrétne kapitoly a opatrenia v nich prezentované. Následnou aplikáciou bodov 2–5 bolo vybraných 5 tém alebo oblastí na ktorých bola následne vykonaná samotná analýza nasledujúcim spôsobom.

V tejto práci je použitý indukčný postup, pri ktorom je využitá tematická analýza na identifikovanie a popísanie tematických vzorcov, a teda obsahovej stránky diskurzu strany Vox. Výsledky analýzy sú následne pospájané do širších súvislostí, ktoré vytvárajú všeobecnejší obraz o diskurze strany. Analýza sa zameriava na oblasti, ktoré predstavujú typické témy krajne pravicových strán. Pre potreby tejto práce boli zvolené nasledujúce oblasti: 1. katalánsky separatizmus a jednotnosť Španielska, 2. národná suverenita a vzťah k Európskej únii, 3. migrácia, 4. hodnoty a kultúra, 5. ekonomické a sociálne otázky.

Výber týchto kritérií vychádza z teoretickej časti práce a zameriava sa na politické témy, ktoré sú typické pre krajne pravicové strany. Tieto témy boli vybrané z nasledujúcich dôvodov. Oblasť posilňovania národnej suverenity, kritický postoj voči európskej integrácii a odmietanie migrácie patria medzi univerzálne a základné témy, ktoré spájajú krajne-pravicové strany naprieč všetkými európskymi krajinami. Tieto témy tvoria základ ideológie a priorít tak strany

⁶⁵ Virginia Braun a Victoria Clarke, „Using thematic analysis in Psychology“, *Qualitative research in psychology* 3, č. 2 (2006): 78–80, <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a> (stiahnuté 25. 7. 2024).

⁶⁶ *Ibid.*, 87.

Vox, ako aj iných európskych krajne pravicových strán. Práve tieto hodnoty sú základným spojivom medzi stranami združenými vo frakcii Patrioti pre Európu v Európskom parlamente, ktorej je aj Vox členom. 4. oblasť vychádza z predpokladu, že krajne-pravicové strany vo väčšine prípadov vyznávajú konzervatívne hodnoty. 5. oblasť zase vychádza z predpokladu, že krajná pravica reprezentuje ekonomicky pravicovú politiku. Všetky tieto predpoklady vychádzajú z teoretickej časti práce, v ktorej sú predstavené základné charakteristiky krajnej pravice ako aj ideológia samotnej strany Vox. 1. oblasť vychádza zo špecifického španielskeho kontextu, keďže, ako je popísané v predchádzajúcej časti práce, práve jednoznačný a tvrdý odpor voči katalánskemu separatizmu je považovaný za primárny dôvod úspechu strany Vox.

V rámci týchto piatich oblastí sa práca snaží v prvých dvoch kapitolách výskumnej časti identifikovať a popísať tematické vzorce, ktoré strana Vox používa a následne za použitia induktívneho prístupu vytvoriť širší obraz o diskurze strany. Práca používa dva typy označenia diskurzu. Pozitívny diskurz je chápaný ako spôsob na vytváranie reality, ktorá je v súlade s presvedčením, ideológiou a politikou strany. Pozitívny diskurz sa väčšinou vzťahuje na témy, opatrenia a názory, ktoré by strana chcela presadiť v rámci politiky, a ktoré by podľa strany mali prevládať v rámci širšieho celospoločenského diskurzu. Negatívny diskurz strana využíva na kritiku a vymedzenie sa voči aktérom, politikám, ideológiám alebo fenoménom., ktoré strana považuje za hrozbu a vníma ich ako nepriateľské voči svojmu videniu sveta a bojuje proti nim. Keďže práca skúma diskurz v niektorých častiach práce sú použité prvky diskurzívnej analýzy na popisanie jazyka, slov a výrazových prostriedkov, ktoré Vox používa.

Diskurzívna analýza (DA) je prístup kvalitatívneho výskumu, ktorý je možné zaradiť medzi prístupy interpretatívneho výskumu. DA má za cieľ skúmať diskurz a popisovať významy, ktoré ľudia prisudzujú realite pričom vychádza z predpokladu, že tieto významy nepatria samotným veciam, ale sú im iba pridelené ľuďmi. DA je možné charakterizovať ako štúdium ľudských významotvorných praktík.⁶⁷ Podľa jedného z popredných autorov, ktorý využíva vo svojom výskume DA Normana Fairclougha je jazyk, ktorý je používaný na pomenovanie skutočnosti, neoddeliteľnou súčasťou spoločenskej reality a dokonca patrí medzi kľúčové aspekty pri jej vytváraní. Nie je preto možné jazyk vnímať čisto ako prostriedok na

⁶⁷ Vít Beneš a Petr Drulák, Metodologie výzkumu politiky, (Praha: Sociologické nakladatelství, 2019), 169.

popísanie skutočnosti. Vďaka tomuto aspektu je vďaka diskurzívnej analýze možné odhaliť metafory a rôzne skryté významy, ktoré nie sú zrejmé na prvý pohľad.⁶⁸

Takéto ponímanie diskurzu vychádza z práce francúzskeho filozofa a predstaviteľa post-štrukturalizmu Michela Foucaulta. Diskurz je vo foucaultovskom ponímaní súborom znalostí, ktoré vytvárajú sociálnu realitu.⁶⁹

Jednotkou analýzy sú hlavne jednotlivé body programu, v niektorých prípadoch celé kapitoly, prípadne predslovy ku kapitolám. V tretej kapitole výskumnej časti je využitá aj metóda porovnávacej analýzy, keď sú medzi sebou porovnávané výsledky tematickej analýzy oboch programov vo všetkých piatich oblastiach. V tejto časti je opäť využitý induktívny prístup, ktorého výstupom je zovšeobecnenie výsledkov porovnávacej analýzy jednotlivých konkrétnych oblastí.

V nasledujúcej výskumnej časti práce sú na základe tematickej analýzy volebných programov popísané a interpretované tematické vzorce, ktoré sa objavujú v diskurze strany. Následne prichádza k porovnaniu týchto dvoch prípadov a odhaleniu rozdielov, posunov a zmien ku ktorým prišlo.

⁶⁸ Norman Fairclough, *Analysing discourse: textual analysis for social research*, (Londýn: Routledge, 2003), 2.

⁶⁹ Beneš, *Metodologie výzkumu politiky*, 172.

2 Výskumná časť

Táto časť práce sa zaoberá analýzou volebných programov strany Vox a identifikáciou a interpretáciou tematických rámcov, ktoré sa v nich nachádzajú. V prvej časti je skúmaný program z roku 2019, v druhej časti program z roku 2023. V tretej časti prichádza k porovnaniu týchto dvoch programov a vyhodnoteniu toho, k akým zmenám prišlo.

2.1 Program z roku 2019

Parlamentné voľby sa v roku 2019 konali v Španielsku dvakrát. V prvom prípade v apríli zaznamenala strana Vox 10,3 % hlasov a po prvýkrát vo svojej histórii sa dostala do parlamentu. V dolnej komore parlamentu (*Congreso de los Diputados*) obsadila 24 kresiel. Keďže sa žiadnej zo strán nepodarilo vytvoriť koaličnú vládu, voľby sa opakovali v novembri. V tomto prípade sa strane Vox podarilo zlepšiť svoj volebný výsledok a s 15,1 % sa jej podarilo získať 52 mandátov v dolnej komore parlamentu. Po rokovaní o zostavení vlády nakoniec zostala v opozícii.

V prípadoch oboch volieb strana Vox používala rovnaký volebný program. Tento program niesol názov *100 Medidas para la España Viva*⁷⁰, čo v preklade znamená 100 opatrení pre živé Španielsko. Tento program na 24 stranách predstavoval 100 opatrení, ktoré si strana Vox kládla za prioritu.

Tento program je rozdelený na 10 oblastí, pri ktorých sú uvedené jednotlivé priority v bodoch. Program neobsahuje, žiadny súvislý text ani komentár či predslov. Rovnako sa v ňom nevyskytujú ani obrázky alebo fotografie.

V rámci grafického spracovania je použitá bleдозelená farba, ktorá je spojená so stranou od jej vzniku. Na každej stránke programu sa nachádza vlajka Španielska. Prítomnosť tejto vlajky ukazuje na jednu z najdôležitejších tém strany Vox, ktorou je jednotnosť a nedeliteľnosť Španielska. Práve takýto malý detail môže byť využitý na upevnenie diskurzu, keďže aj grafické spracovanie a vyobrazenie vplýva na voličov a je súčasťou diskurzu, ktorý strana Vox vytvára.

Samotný názov programu obsahuje dva hlavné odkazy. Prvým je prítomnosť názvu krajiny, ktorý podobne ako vlajka odkazuje na jednotnosť Španielska a podporuje diskurz

⁷⁰ Vox, *100 medidas para la España Viva*.

strany v tejto otázke. Druhým je slovo „živé“. Toto slovo má jasne pozitívnu konotáciu a podporuje diskurz o pozitívnom smerovaní a zlepšení podmienok pre život.

Nasledujúca časť práce sa venuje tematickej analýze programu v piatich oblastiach, ktoré sú pre ňu prioritné a do veľkej miery sa vyskytujú aj pri iných krajne-pravicových stranách.

2.1.1 Katalánsky separatizmus a jednotnosť Španielska

Jedným z najdôležitejších pilierov politiky strany Vox je jednota a súdržnosť Španielska. Strana sa ostro vymedzuje voči akýmkoľvek snahám o posilnenie autonómie alebo regionálnej samosprávy. Najdôležitejšou témou strany pred voľbami v roku 2019 bola otázka nezávislosti Katalánska.

Tomuto postaveniu zodpovedá aj fakt, že táto téma sa nachádza hneď na začiatku volebného programu v sekcii *España, Unidad y Soberanía*, v preklade Španielsko, jednota a suverenita. Táto pasáž obsahuje desať bodov, z ktorých niektoré spadajú do kategórie, ktorej sa práca venuje v ďalšej časti.

Úplne prvým bodom je volanie po pozastavení autonómie Katalánska a porážke štátneho prevratu bez akýchkoľvek ústupkov a zbavenia spoločenskej a trestnoprávnej zodpovednosti. Na tomto bode je možné vidieť aký diskurz Vox vytvára v tejto otázke. Referendum nazýva štátnym prevratom alebo pučom. Vox zároveň volá po potrestaní ľudí zodpovedných za referendum. Zaujímavé je použitie slova *goplismo*, pre ktoré neexistuje v slovenčine spisovný ekvivalent, ale vo voľnej interpretácii by mohlo byť použité slovo „pučizmus“. Takýmto označením strana naznačuje, že referendum nebolo jednorazovou záležitosťou, ale že v Katalánsku existuje určité politické hnutie, ktorého cieľom je zvrhnutie súčasného politického zriadenia v Španielsku. Použitím takejto rétoriky vrátane slova porážka (*derrota*) Vox iniciátorov referenda a podporovateľov nezávislosti Katalánska označuje za nepriateľov štátu a štátneho režimu a ostro a negatívne sa voči nim vymedzuje.⁷¹

V podobnom štýle nadväzuje nasledujúci bod, v ktorom Vox volá po ilegalizácii strán a organizácií, ktoré presadzujú deštrukciu územnej celistvosti národa. V tomto bode strana opäť akcentuje potrestanie sympatizantov nezávislosti Katalánska. Okrem toho je v tomto bode použité slovo národ (*nación*), čím Vox akcentuje jednotnosť a nedeliteľnosť Španielska. Slovo

⁷¹ Vox, *100 medidas para la España Viva*, 2.

národ je síce v Španielsku bežne používané ako synonymum pre slovo štát (*estado*) alebo krajina (*pais*), nesie však v sebe vyhranenie sa voči iným národnostiam a etnickým skupinám, ktoré môžu mať rôznu identitu, a ktorých žije okrem Kataláncov v Španielsku viac. Aj použitie slova národ, namiesto slova štát alebo krajina podporuje diskurz o jednote Španielska a jeho obyvateľov.⁷²

V bode číslo osem sa Vox priamo odvoláva na ochranu národnej identity s prihliadnutím na históriu a civilizačný prínos Španielska. V tejto časti dokonca spomína národných hrdinov a ich hrdinské činy (*gestas y hazañas*).⁷³

V bodoch tri a štyri žiada Vox ochranu ďalších znakov, ktoré symbolizujú jednotu Španielska. V bode číslo tri žiada Vox ochranu štátnych symbolov, ako je vlajka, hymna alebo koruna. Slovo koruna (*corona*) v tomto prípade označuje ústavné zriadenie, v rámci ktorého stojí na čele štátu kráľ/kráľovná (*Rey de España*), ktorý/á je považovaný/á ústavou za oficiálny symbol jednoty Španielska. Vox v tomto prípade opäť navrhuje zvýšenie trestov za akékoľvek útoky na symboly Španielska. Okrem vymedzenia sa voči útokom na jednotu španielska je v tomto bode možné pozorovať kladný postoj voči monarchistickému štátnemu zriadeniu.⁷⁴

V bode číslo štyri Vox venuje postavenie španielčiny ako úradného jazyka. Vox požaduje aby žiadna administratíva nediskriminovala španielčinu. Pod administratívami sa myslia autonómne spoločenstvá (*comunidades autonomas*), ktoré sú administratívnou jednotkou Španielska a majú veľké právomoci v niektorých oblastiach, vlastný parlament a vládu. Vox sa odvoláva na ústavu, podľa ktorej majú všetci Španieli právo používať španielčinu a povinnosť jej rozumieť. Zároveň, Vox požaduje zrušenie povinnosti poznať regionálny jazyk ako požiadavku pri výkone verejných funkcií v danom regióne. Vo všetkých týchto bodoch strana argumentuje zabránením diskriminácie úradného jazyka. Týmto bodom sa Vox snaží podporiť používanie španielčiny aj v oblastiach, kde sa väčšinou hovorí iným jazykom a upevniť tak jednotu Španielska. Zároveň sa vyhradzuje voči právomociam, ktoré majú samosprávne celky.⁷⁵

V bode číslo šesť sa Vox otvorene vymedzuje voči autonómii, ktorú niektoré regióny majú. Strana otvorene volá po zrušení autonómnych spoločenstiev a transformáciu španielska

⁷² Vox, *100 medidas para la España Viva*, 2.

⁷³ Ibid., 3.

⁷⁴ Ibid., 2.

⁷⁵ Ibid., 2.

na unitárny štát. Takéto štátne zriadenie podľa strany zabezpečí rovnosť a solidaritu medzi Španielmi. Súčasný stav podľa tejto strany spoločnosť rozdeľuje a poskytuje privilégia, niektorým vybraným skupinám. Vox žiada zrušenie regionálnych vlád a parlamentov a návrat kompetencií do rúk centrálnej vlády. Program menovite spomína oblasti školstva, zdravotníctva, bezpečnosti a spravodlivosti.⁷⁶

V bode číslo desať strana požaduje zrušenie autonómie regiónov Baskicka a Navarry a návrat ich plnej správy do rúk centrálnej vlády. Oba tieto regióny majú špeciálne autonómne právo v oblasti výberu daní. V bode číslo sedem zase sľubuje odhodlanie v diplomatickom úsilí pri vyjednávaní o návrate Gibraltáru pod správu Španielska.⁷⁷

Zmienky o centralizácii a posilnení kompetencií centrálnej vlády sa v programe objavujú aj iných kapitolách. V sekcii o zdravotníctve sa nachádza zmienka o jednotnej koncepcii (*concepción integral*) zdravotnej starostlivosti pre celú krajinu.⁷⁸ V sekcii *Ley electoral* (volebný zákon) Vox požaduje vytvorenie jedného volebného obvodu, v ktorom by bola volená jedna časť poslancov pri voľbách do parlamentu. Strana argumentuje potrebou, aby mal hlas každého občana rovnakú váhu.⁷⁹

Na všetkých týchto príkladoch je možné vidieť, že strana Vox považuje otázku jednotnosti Španielska za kľúčovú. Svojou rétorikou vytvára diskurz o nedeliteľnosti španielska. Za prekážky v tomto ciele označuje okrem separatizmu aj autonómiu rôznych regiónov. Voči týmto záležitostiam sa vyhraňuje negatívne. Používa slová ako zrušenie (*supresión, derogación*), ilegalizácia (*ilegalización*), zastavenie (*suspención*), označuje ich za nepriateľské voči štátnemu zriadeniu a požaduje tvrdé potrestanie akéhokoľvek prejavu nejednotnosti. Na druhej strane sa Vox snaží posilniť pozitívnu identifikáciu obyvateľov so Španielskom cez ochranu štátnych symbolov, posilnenie postavenia španielskeho jazyka, pozitívne vnímanie histórie a minulosti a posilnenie právomocí centrálnej vlády, ktoré podľa strany zabezpečí rovnosť a solidaritu medzi občanmi.

⁷⁶ Vox, *100 medidas para la España Viva*, 3.

⁷⁷ *Ibid.*, 3.

⁷⁸ *Ibid.*, 14.

⁷⁹ *Ibid.*, 4.

2.1.2 Národná suverenita, Európska Únia a zahraničnopolitické otázky

Podpora národnej suverenity a kritický postoj voči Európskej Únii patrí medzi ďalšie témy, ktoré presadzujú krajne-pravicové strany. Strana Vox síce nepodporuje vystúpenie Španielska z EÚ, ale odmieta akúkoľvek hlbšiu integráciu a požaduje reformu štruktúry EÚ a návrat určitých právomocí do rúk členských štátov.

Opatrenia týkajúce sa tejto oblasti sa v programe nachádzajú hlavne v kapitolách *Europa e internacional* (Európa a zahraničie) a *Defensa, seguridad y fronteras* (obrana, bezpečnosť a hranice).

Prvým bodom, ktorý v tejto oblasti program spomína je potreba presadenia novej Európskej zmluvy, ktorá by garantovala Španielsku a členským štátom viac suverenity a väčší vplyv pri procese prijímania rozhodnutí. Vox v tomto kontexte spomína aspoň úroveň, ktorú zabezpečovala Zmluva z Nice (*Tratado de Niza*). Program sa priamo hlási k postojom krajín Vyšehradskej skupiny (*grupo de Visegrado*) a požaduje silnejšiu kontrolu hraníc a rešpektovanie európskej kultúry. Vox ďalej požaduje zníženie výdavkov EÚ, odstránenie duplicity a zrušenie agend, ktoré podľa strany zasahujú do národnej suverenity.⁸⁰

V ďalšom bode Vox požaduje, aby bola oblasť medzinárodných vzťahov výlučne v kompetencii členských štátov (*exclusividad del Estado*). Zároveň strana požaduje zrušenie akejkoľvek zahraničnopolitickej agendy pre regióny a samosprávy. Okrem toho Vox presadzuje, aby zahraničná politika bola založená na striktno bilaterálnych vzťahoch medzi dvomi krajinami. V tomto kontexte chce Vox prehodnotiť prispievanie a dokonca členstvo Španielska v medzinárodných a nadnárodných organizáciách, ak sú v protiklade voči záujmom Španielska.⁸¹

Vox požaduje veľkú revíziu Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (*Política agrícola común, PAC*) aby sa dostávala priamo tým, ktorí sú na poľnohospodárstve závislý a aby sa tento sektor zlepšil a optimalizoval.⁸²

Na druhej strane Vox navrhuje vytvorenie Národného plánu pre medzinárodnú spoluprácu (*Plan Nacional de Cooperación Internacional*), ktorý by mal za cieľ zlepšiť

⁸⁰ Vox, *100 medidas para la España Viva*, 23.

⁸¹ *Ibid.*, 23.

⁸² *Ibid.*, 23.

a upevniť vzťahy s krajinami, ktoré so Španielskom zdieľajú kultúrne a historické väzby („*Naciones de la comunidad histórica hispana*“).⁸³

V oblasti obrany strana Vox navrhuje zvýšiť rozpočet a optimalizovať politiku tak, aby sa Španielsko vedelo ochrániť samo. Vox navrhuje zvýšiť finančné aj materiálne výdavky na ochranu hraníc vrátane stavby múru v enklávach Ceuta a Melilla.⁸⁴ Vox ďalej navrhuje pozastavenie Schengenského priestoru kým EÚ nezabezpečí aby ho nevyužívali kriminálnici, ktorí chcú utiecť pred spravodlivosťou alebo nelegálni migranti.⁸⁵

V týchto bodoch je opäť možné vidieť snahu strany o centralizáciu a posilnenie právomocí centrálnej vlády na úkor regiónov a EÚ. Vox nepožaduje vystúpenie Španielska z EÚ, ale volá po jej reformovaní a prehodnotení členstva v niektorých medzinárodných organizáciách. Vox tiež žiada posilnenie kontroly hraníc a zvýšenie rozpočtu na obranu. V tejto oblasti sa nachádza pomerne málo negatívneho vyhraňovania. Vox apeluje skôr pozitívnym spôsobom na potrebu zvýšenia národnej suverenity a bilaterálnosť medzinárodných vzťahov.

2.1.3 Migrácia

Migrácia je jednou z najdôležitejších tém krajnej pravice. Výnimku v tomto smere nepredstavuje ani strana Vox. Téma migrácie tvorí jednu z najdôležitejších súčasti agendy, ktorej sa Vox venuje. Rozdiel od iných krajne pravicových strán v západne Európe je v tom, že strana Vox nedokázala získať podporu voličov počas migračnej krízy v rokoch 2015-2016. Vo voľbách v roku 2016 získala strana iba 0,20 percenta.

Váhu, ktorú Vox pripisuje téme migrácie je možné vidieť aj v postavení tejto agendy v programe. *Inmigración* (imigrácia) je názov tretej sekcie programu a obsahuje deväť opatrení.

Hneď v prvom bode sa strana požaduje deportáciu všetkých ilegálnych imigrantov (*inmigrantes ilegales*) do krajín ich pôvodu. Z tohto opatrenia jasne vyplýva negatívne vymedzenie voči ľuďom, ktorí sa dostali do Španielska bez povolenia a potrebných dokumentov. Slovo ilegálny v sebe nesie odkaz kriminalizácie týchto ľudí. Nasledujúci bod zmieňuje deportáciu legálnych migrantov, ktorý sa dopustili závažného trestného činu alebo opakovaného spáchania menej závažných trestných činov.⁸⁶

⁸³ Vox, *100 medidas para la España Viva*, 24.

⁸⁴ *Ibid.*, 7.

⁸⁵ *Ibid.*, 8.

⁸⁶ *Ibid.*, 5.

Strana Vox tiež požaduje zrušenie akejkol'vek možnosti legalizácie pobytu ľudí, ktorí sa do Španielska dostali bez potrebných dokumentov. Zároveň požaduje aby, takýto ľudia nemali právo dostávať akúkoľvek pomoc zo strany štátu.⁸⁷

Vox tiež presadzuje revíziu a sprísnenie trestov pre prevádzáčov a ľudí a organizácie, ktoré s nimi spolupracujú. V tomto bode Vox používa slovo mafia („*mafias de la inmigración ilegal*“), ktorým sa jasne vyhraňuje voči týmto praktikám.⁸⁸

V ďalších bodoch Vox prezentuje sprísnenie podmienok pre nadobudnutie španielskeho občianstva. V tomto kontexte používa slovo národnosť (*nacionalidad*) namiesto slova občianstvo (*ciudadanía*), čím opäť podporuje diskurz o jednotnosti španielska a o Španieloch ako jednom národe. Podľa strany Vox je pre nadobudnutie občianstva nutná znalosť španielskeho jazyka a integrácia do spoločnosti. Strana požaduje zrušenie možnosti rýchleho nadobudnutia občianstva. Naopak Vox podporuje možnosť straty nadobudnutého občianstva v prípade, ak človek koná voči národnej suverenite, bezpečnosti a nezávislosti. V tomto kontexte Vox navrhuje zverejňovanie národnosti a krajiny pôvodu v štatistikách spáchaných trestných činov.⁸⁹

V rámci riešenia situácie s migrantmi Vox navrhuje vytvorenie systému kvót na základe pôvodu. Vox chce prioritizovať občanov štátov, ktoré používajú španielsky jazyk, a ktoré zdieľajú kultúrne a historické väzby so Španielskom. Tieto spoločné vzťahy nazývajú priateľskými putami („*lazos de amistad*“). Zároveň chce strana uprednostňovať migrantov, ktorí sú potrební pre ekonomiku Španielska.⁹⁰

Vox tiež prezentuje ochotu pomáhať štátom, z ktorých prichádzajú migranti. Tieto štáty nazývajú pojmom rozvojové štáty („*países de desarrollo*“) a označujú ich za obeť prevádzáčskych mafii („*mafias de tráfico de personas*“). Zaujímavé je použitie slova otrok (*esclavo*) v súvislosti kritizovania praktík prevádzáčov. Konkrétne v tejto vete „... *para ofrecerlos luego como esclavos en Europa*.“ V preklade: „... aby ich (migrantov) potom ponúkali ako otrokov v Európe“. Podľa strany Vox takéto praktiky oslabujú tieto štáty a odoberajú im ľudské zdroje. Vox navrhuje finančnú a rozvojovú pomoc pre štáty, ktoré príjmu migrantov späť.⁹¹

⁸⁷ Vox, *100 medidas para la España Viva*, 5.

⁸⁸ Ibid., 5.

⁸⁹ Ibid., 6.

⁹⁰ Ibid., 6.

⁹¹ Ibid., 6.

Zmienky o migrácii sa nachádzajú v programe aj v iných častiach. V kapitole o zdravotníctve Vox podporuje zrušenie prístupu k bezplatnej zdravotnej starostlivosti pre ilegálnych imigrantov s výnimkou urgentných prípadov.⁹²

Z tohto prehľadu je možné vyčítať, že strana Vox vníma migráciu ako problém v udržovaní jednotnosti Španielska. Vo svojom diskurze používa voči migrantom negatívnu rétoriku. Migrantov, ktorí nemajú potrebné dokumenty nazýva nelegálnymi a kriminalizuje ich. Tieto znaky ukazujú na prítomnosť nativizmu a nacionalizmu v diskurze strany. Túto skutočnosť ukazuje aj použitie slov ako deportácia (*deprtación*), sprísnenie (*endurecimiento*), bojovať (*combatir*), skončiť (*acabar*). Snaha sprísniť podmienky získania občianstva, aby vyžadovali integráciu do spoločnosti a poznanie jazyka naopak podporujú národnú jednotu, rovnako ako preferencia migrantov z kultúrne blízkych a historický previazaných krajín. Dôležitou súčasťou diskurzu je aj ostré vymedzenie voči prevádzacom a odmietanie pomoci imigrantom zo strany štátu.

2.1.4 Hodnoty, kultúra, náboženstvo a tradície

Ďalšou témou, ktorá býva často zastúpená medzi prioritami krajne-pravicových strán je oblasť kultúry, náboženstva a životných hodnôt. Tieto strany sa pri tom väčšinou odkazujú na tradície a podporujú konzervatívne hodnoty. Strana Vox v tomto prípade nepredstavuje výnimku. V nasledujúcej časti je popísaný spôsob akým táto strana k týmto otázkam pristupuje vo volebnom programe z roku 2019 a aký diskurz využíva.

Strana Vox sa hlási ku kresťanstvu a kresťanským hodnotám. K ostatným náboženstvám sa stavia kriticky. Platí to hlavne o islame, ktorému je vo volebnom programe venovaných niekoľko bodov.

Prvá zmienka o islame sa nachádza v sekcii *Defensa, Seguridad y Fronteras* (obrana, bezpečnosť a hranice). Úplne prvý bod v tejto sekcii hovorí o zatváraní fundamentalistických mešít a vyhnaní (*expulsión*) imámov, ktorí šíria myšlienky islamského fundamentalizmu alebo džihádu a opovrhujú ženami. Nasledujúci bod požaduje zákaz stavby mešít, ktoré sú spojené s fundamentalistickým výkladom islamu. Program menovite spomína wahábizmus a salafizmus. Zároveň Vox odmieta a chce zakázať financovanie takýchto smerov islamu v Španielsku zo zahraničia.⁹³

⁹² Vox, *100 medidas para la España Viva*, 14.

⁹³ *Ibid.*, 7.

Vox ďalej navrhuje, aby sa zástupcovia moslimov v Španielsku podieľali na spolupráci pri odhaľovaní a zadržaní radikálov. Okrem toho strana žiada vylúčenie (*exclusión*) islamskej náuky z verejných škôl. Ešte ďalej strana zachádza, keď tvrdí, že Španielsko sa má podieľať na vojenských misiách v zahraničí, ktoré majú za cieľ bojovať proti hrozbe džihádu („*combate contra la amenaza yihadista*“).⁹⁴

Opatrenia týkajúce sa islamu, ktoré sa nachádzajú v sekcii o obrane a bezpečnosti, kde je im venovaná najväčšia pozornosť a sú hneď na začiatku tejto sekcie. Z toho vyplýva, že strana Vox považuje radikálny islam jednu z najväčších hrozieb pre Španielsko. Zatváranie mešít („*cierre de mezquitas*“), vyhodenie (*expulsión*) niektorých imámov, zákaz (prohibición) stavania mešít a ich financovanie zo zahraničia sú všetko príklady negatívneho vymedzenia sa voči menšine, ktorú Vox považuje vo svojom diskurze ako hrozbu pre Španielsko a jeho súdržnosť. Okrem radikálneho islamu sa však Vox vymedzuje aj voči predstaviteľom umiernených smerov, keď požaduje ich aktívnu spoluprácu pri odhaľovaní extrémistov a požaduje zákaz vyučovania islamu na školách. V tejto rétorike môžeme opäť vidieť znaky nativizmu, tentokrát v kontexte náboženstva.

Naopak Vox má kladný pohľad na kresťanstvo a tradičné kresťanské hodnoty a tradičnú Španielsku kultúru.

V kapitole *Vida y familia* (život a rodina) Vox požaduje prijatie zákona, ktorý by chránil prirodzenú rodinu (*familia natural*). Strana tiež proklamuje ochranu života od počatia až do momentu prirodzenej smrti („*desde la concepción hasta la muerte natural*“). V tomto kontexte Vox sľubuje pomoc tehotným ženám a vytvorenie alternatív, ako je adopcia.⁹⁵

V sekcii *Salud* (zdravie) Vox požaduje zákaz vykonávať chirurgické zákroky, ktoré podľa strany nie sú spojené so zdravím (*ajenas a la salud*) vo verejných klinikách. Medzi takéto zákroky strana považuje interrupcie (*aborto*) a zmeny rodu (*cambio de género*).⁹⁶ Strana Vox tiež požaduje zrušenie akýchkoľvek kvót v kandidátnych listinách vo voľbách.⁹⁷

V podobnej témy sa dotýka aj požiadavka na zrušenie zákona o rodovo podmienenom násilí (*ley de violencia de género*), ktorý podľa strany diskriminuje jedno pohlavie („*discrimine*

⁹⁴ Vox, *100 medidas para la España Viva*, 7.

⁹⁵ Ibid.,18.

⁹⁶ Ibid.,14

⁹⁷ Ibid., 4.

Od roku 2007 platí v Španielsku kvóta podľa ktorej musí byť na kandidátnej listine každej strany minimálne 40 % žien a minimálne 40 % mužov.

a un sexo de otro“), a to mužov. Namiesto tohto zákona strana navrhuje zákon, ktorý bude trestať každé násilie rovnako bez ohľadu kým a na kom bolo spáchané. Proti právam žien vystupuje aj návrh na zrušenie niektorých feministických organizácií.⁹⁸

V rámci kultúry strana Vox sľubuje podporu obnovovaniu a chráneniu národného kultúrneho dedičstva (*patrimonio cultural nacional*), vrátane folklórnych tradícií a tradičných festivalov. Program sa špecificky v tomto kontexte zmieňuje o zachovaní tradície býčích zápasov a lovu divokej zveri.⁹⁹

Vox takisto presadzuje okamžité zrušenie Zákona o historickej pamäti (*Ley de Memoria Histórica*), ktorí podľa strany rozdeľuje spoločnosť a odmieta minulosť, ktorá sa stala. Podľa strany Vox by mala byť minulosť naopak oslavovaná a pripomínané vrátane všetkých tých, ktorí v minulosti bojovali za Španielsko.¹⁰⁰ V tomto prípade sa strana Vox dotýka veľmi kontroverznou a citlivej témy Španielskej občianskej vojny a následnej vlády Francisca Franca. Zákon o historickej pamäti bol prijatý v roku 2007 a slúži ako vysporiadanie sa z touto etapou španielskych dejín, vrátane odsúdenia praktík, ktoré sa v tom čase diali, uznania obetí, pomoci pozostalým a rodinám obetí, zneplatnení niektorých právnych aktov a odstránení symbolov Francovej diktatúry z verejných priestorov.¹⁰¹

Aj v tejto oblasti využíva strana Vox negatívne vymedzovanie sa voči určitým skupinám. Jednou z nich sú moslimovia, ktorých strana Vox vyobrazuje vo svojom diskurze ako hrozbu pre Španielsko, jeho jednotu a súdržnosť spoločnosti. V tomto prípade však zachádza ešte ďalej ako v prípade migrácie, keď radikálny islam považuje za bezpečnostnú hrozbu. Aj v tomto prípade sú tu prítomné znaky nativizmu. Ďalšou skupinou ľudí, voči ktorej sa strana negatívne vymedzuje sú skupiny ľudí ktoré podľa strany predstavujú hrozbu pre tradičné hodnoty a spôsob života. Sem môžeme zaradiť feminizmus, ktorý strana explicitne zmieňuje ale aj iné progresívne smery.

Naopak Vox hovorí v pozitívnom zmysle o kresťanských hodnotách, ako je ochrana života a tradíciách spojených so Španielskou kultúrou. V tomto prípade môžeme pozorovať

⁹⁸ Vox, *100 medidas para la España Viva*, 17.

⁹⁹ Ibid., 16.

¹⁰⁰ Ibid., 3.

¹⁰¹ Ministerio de política territorial y memoria Histórica, „Ley de la Memoria Histórica (Ley 52/2007 de 26 de Diciembre)“, 26. septembra 2007, <https://www.mpr.gob.es/memoriademocratica/normativa-y-otros-recursos/Paginas/ley-memoria-historica.aspx> (stiahnuté 11. apríla 2024).

príklon ku tradicionalizmu, ktorý je tiež častým znakom krajnej pravice. V pozitívnom zmysle sa strana vyjadruje aj v prípade rovnosti príležitosti a odmietaní diskriminácie niektorých skupín ľudí (kvóty) čo je ďalším znakom pravicových strán.

2.1.5 Ekonomické a sociálne otázky

Ekonomika patrí medzi základné oblasti politického súboja. Pravicové strany vo všeobecnosti presadzujú menšie dane a nižšie verejné výdavky a podporujú hodnoty ako je súkromné vlastníctvo a rovnosť príležitostí. Krajne-pravicové strany častokrát využívajú populizmus, kde sa vymedzujú voči elitám a podporujú solidaritu v spoločnosti. Strana Vox sa k tejto oblasti stavia nasledujúcim spôsobom.

Práve znižovanie verejných výdavkov a solidarita patria k základným pilierom ekonomického programu strany Vox. Takmer každé jedno opatrenie sa dotýka jedného z týchto princípov. Zároveň je v nich možné vidieť snahu o centralizáciu štátu a posilnenie postavenia centrálnej vlády.

Jednou zo základných požiadaviek strany je drastické zníženie politických výdavkov („*drástica reducción del gasto político*“). Jedným z opatrení, ako to dosiahnuť je podľa strany zrušenie pozícií a organizácií, ktoré vytvárajú duplicitu a paralelné štruktúry voči štátu. Ako nadbytočné strana označuje rôznorodé organizácie od regionálnej polície, cez televízie až po meteorologické agentúry. Cieľ znížiť verejné výdavky a zároveň posilniť centrálnu vládu má aj zlučovanie obcí a zníženie počtu poslancov samospráv. Vox tiež presadzuje minimalizáciu počtu externých zamestnancov a poradcov, ktorý sú platení rôznymi administratívami.¹⁰²

Vo fiškálnej oblasti Vox navrhuje aj zníženie viacerých daní. Strana navrhuje zníženie dane z príjmu právnických osôb (*impuesto de sociedades*) na 20 % pre veľké firmy a 15 % pre malé a stredné firmy (*pequeñas y medias empresas, PYMES*), zníženie dane z pridanej hodnoty (*IVA*) na lieky na 4 %, menšie dane a poplatky pri výrobe a distribúcii elektrickej energie. Strana navrhuje úplne zrušiť daň z majetku (*impuesto sobre el patrimonio*) a daň z dedičstva (*impuesto sobre sucesiones*).¹⁰³

Vox tiež navrhuje zníženie byrokratickej záťaže v oblasti ekonomiky. Strana sľubuje zjednodušenie založenia a prevádzky firiem a ich oslobodenie od väčšiny poplatkov. Za každú jednu novú prijatú regulačnú normu Vox sľubuje zrušenie piatich už existujúcich. Vox tiež

¹⁰² Vox, *100 medidas para la España Viva*, 9.

¹⁰³ Vox, *100 medidas para la España Viva*, 10–11.

navrhuje liberalizáciu pôdy, tak aby bolo možné stavať všade tam, kde to neprekáža verejnému záujmu. Od tohto opatrenia Vox očakáva, efektívnejšie využívanie pôdy, zvýšenie výstavby a zníženie cien.¹⁰⁴

Všetky tieto opatrenia je možné spojiť s ekonomickou pravícou. Vox požaduje zníženie verejných výdavkov, zníženie daní a poplatkov a odstránenie byrokratického zaťaženia. Veľkú váhu strana prikladá posilneniu právomocí centrálnej vlády. V týchto opatreniach úplne absentuje negatívne vyhraňovanie. Naopak, Vox využíva pozitívnu emóciu. Slová ako zníženie (*reducción*), zjednodušenie (*simplificación*), zrušenie (*derrogación*), liberalizácia (*liberalización*) majú v tomto kontexte pozitívny význam, keďže slúžia na uľahčenie života občanov.

Medzi priority, ktoré program spomína patrí aj prístup k základným prírodným zdrojom. Vox navrhuje vypracovať plány pre vodu a energiu. Pri vode explicitne spomína princíp solidarity a všeobecného blaha (*solidaridad y bien común*). Pri energii strana spomína sebestačnosť (*autosuficiencia*), udržateľnosť a efektívnosť.¹⁰⁵

V oblasti sociálnych opatrení sa Vox zameriava na rodiny s deťmi, dôchodcov a pracujúcich občanov. Najväčší počet opatrení sa venuje rodinám s deťmi. Strana Vox sa snaží svojimi návrhmi podporiť rodiny aby vychovávali čo najviac detí. Program vyslovene spomína podporu pôrodnosti.¹⁰⁶ Okrem iného Vox navrhuje pre rodiny s deťmi daňové úľavy, zníženie ceny za niektoré služby (energie, verejná doprava, kultúrne podujatia) alebo zvýšenie sociálnych dávok až na 100 eur za mesiac všetko v závislosti na počte detí. Okrem toho Vox podporuje predĺženie materskej dovolenky na 180 dní (v súčasnosti 112 dní) a uľahčenie návratu žien do pracovného života, tak aby mali čas starať sa o svoje deti.¹⁰⁷

Vox navrhuje oslobodiť dôchodky od dane z príjmu a zaviesť novú dôchodkovú politiku, ktorá bude jednak solidárna, ale zároveň spravodlivá. Vox navrhuje aby sa dôchodok skladal z dvoch častí. Prvou je minimálny dôchodok, ktorý má byť v takej výške aby pokryl základné potreby a druhá časť založená na úsporách a kapitalizácii.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Vox, *100 medidas para la España Viva*, 12–13.

¹⁰⁵ *Ibid.*, 9–10.

¹⁰⁶ *Ibid.*, 17.

¹⁰⁷ *Ibid.*, 11, 17–19.

¹⁰⁸ *Ibid.*, 13.

Program tiež predstavuje podporu pre zamestnancov. Konkrétne spomína opatrenia na podporu živnostníkov, dlhodobo nezamestnaných a absolventov.¹⁰⁹

Aj v tejto časti môžeme vidieť črty ekonomickej pravice. Vox nepredkladá žiadne plošné opatrenia, ktoré by plytvali verejnými financiami, ale opatrenia zamerané na konkrétne skupiny ľudí. V tomto prípade najmä na rodiny s deťmi. V opatreniach je možné pozorovať aj dôraz na zásluhovosť a ochotu pracovať. V tejto časti programu prevládajú pozitívne referencie. Slová ako podpora (*apoyo*), vytvorenie (*creación*), rozšíriť (*ampliar*). Aj v tejto sekcii môžeme vidieť zmienku o suverenite a sebestačnosti a potrebe centralizovať štát.

Aj keď sa medzi znaky krajnej pravice väčšinou zaraďuje aj populizmus, zaujímavosťou je, že v ekonomickej časti ani v celom dokumente nie je veľmi prítomný. V tomto programe nie je použitý diskurz, ktorý by sa vymedzoval voči elitám, establišmentu alebo predchádzajúcim vládam a na druhej strane by pozitívne odkazoval na obyčajný ľud a pracujúcu spoločnosť.

2.2 Program z roku 2023

Parlamentné voľby sa v Španielsku konali 23. júla 2023. Strana Vox v nich získala 12,4 % čo predstavuje 33 mandátov. Pozícia strany sa tým pádom oproti predošlým voľbám oslabila. Podpora Vox sa zmenšila o takmer tri percentuálne body a strana stratila 19 mandátov v celoštátnom parlamente. Naopak umiernená pravicová strana PP zaznamenala výrazný nárast v počte poslancov, hlavne na úkor Vox. PP však po náročných rokovaniach s Vox nedokázala zostaviť vládnu koalíciu a obe strany znovu skončili v opozícii. Koaličnú vládu nakoniec opäť zostavila PSOE dovtedajšieho premiéra Pedra Sáncheza s podporou ďalších menších strán ľavicových strán.

Pred týmito parlamentnými voľbami strana Vox predstavila volebný program s názvom *Un Programa para lo que Importa*¹¹⁰ v preklade Program pre to, čo je dôležité. Tento dokument je oproti volebnému programu z roku 2019 oveľa rozsiahlejší. Strana v ňom na 177 stranách predstavila svoje priority pre prípadné vládnutie.

Tento program je rozdelený do 20 kategórií na základe obsahu a spolu ho tvorí 381 opatrení. Program vychádza zo stranického manifestu s názvom *Agenda España*, ktorý strana Vox predstavila na stranickom festivale *Viva 21* v októbri 2021. Tento program na rozdiel od

¹⁰⁹ Vox, *100 medidas para la España Viva*, 12.

¹¹⁰ Vox, *Un programa para lo que importa*.

toho predchádzajúceho obsahuje aj predslov a komentár ku každej kapitole, kde strana prezentuje svoj pohľad na danú oblasť. Okrem samotných opatrení program ďalej obsahuje aj prehľad vybraných zákonov, ktoré strana predložila alebo podporila v predchádzajúcom volebnom období (2019-2023).

V rámci grafického spracovania zostala strana pri použití pre ňu typickej svetlozelenej farby. Rovnako ako predošlý program, aj tento dokument obsahuje na každej strane vlajku Španielska. Aj takéto detaily vplývajú na vytváranie diskurzu. Rozdielom oproti predchádzajúceму programu je aj prítomnosť fotografií, ktoré sa nachádzajú na titulnej strane každej z 20 kapitol. Titulná strana celého dokumentu obsahuje fotografiu predsedu strany Santiaga Abascale. Samotný názov programu už neobsahuje názov krajiny a vzbudzuje dojem, že je zameraný na najdôležitejšie veci, na ktorých v krajine záleží.

Nasledujúca časť práce sa venuje bližšiemu predstaveniu tohto programu v oblastiach, ktoré sú typické pre krajne pravicové strany a identifikovaniu diskurzu, ktorý v nich strana Vox používa.

2.2.1 Katalánsky separatizmus a jednota Španielska

Tejto téme venuje strana Vox opäť veľký priestor. Opatrenia týkajúce sa tejto oblasti sa nachádzajú predovšetkým v prvých dvoch kapitolách s názvami *Igualdad entre Españoles* (rovnosť medzi Španielmi) a *Unidad de España* (jednota Španielska). Náčrt akým smerom sa jednotlivé opatrenia uberajú je možné vidieť už v predslovoch na začiatku oboch kapitol.

Oba predslovy explicitne zmieňujú a kritizujú premiéra Pedra Sáncheza. Podľa prvého z nich bol Sánchez neúprosný a tvrdý voči čestným Španielom („*implacable y duro con los Españoles honrados*“) a mäkký voči zločincovi, nepriateľovi Španielska a zahraničným elitám („*blando con los delincuentes, enemigos de España y las élites extranjeras*“).¹¹¹ Vox kritizuje Sáncheza za ústupky (*concesiones*) voči separatistom a podporu mnohoúrovňovej správy Španielska, ktorá je podľa strany nespravodlivá voči Španielom. Autonómie podľa strany vytvárajú umelé bariéry medzi Španielmi. Podľa strany Vox mala Sánchezova túžba po moci („*ansias de poder*“) za následok zavezenie agend a ideológií, ktoré ohrozujú zdravý rozum („*atentan sentido común*“) do Španielska.¹¹²

¹¹¹ Vox, *Un programa para lo que importa*, 7.

¹¹² Ibid., 7.

Predslov k druhej sekcii začína pozitívnym vymedzením Španielska. Podľa strany Vox je vlasť (*nuestra patria*) zárukou práv a rovnosti, je odkazom minulých generácií a treba ju naďalej zlepšovať. Následne sa však Vox znova vymedzuje voči premiérovi Sánchezovi. Vox rámcuje Sánchezovu politiku veľmi silnými odkazmi, podľa ktorých Sánchez smeruje svoju politiku v prospech strojcov štátneho prevratu („*protagonistas del golpe de Estado*“), dedičov teroristickej skupiny ETA („*herederos de ETA*“), nepriateľov Španielska („*enemigos de España*“) a zahraničných síl a organizácii („*organizaciones y fuerzas extranjeras*“) a to všetko preto, aby sa udržal pri moci.¹¹³

Vox následne apeluje na krajanov (*compatriotas*) aby sa odvrátili od ideologickej indoktrinácie (*adoctrinamiento ideológico*) a spojili sa pre spoločný projekt Španielska (*proyecto común de España*).¹¹⁴

Tento diskurz je možné vidieť aj v samotných opatreniach, ktoré strana navrhuje. Vox navrhuje zmenu Španielska na unitárny štát, ktorý zaručí rovnosť a solidaritu pre všetkých Španielov. Súčasný model podľa strany vytvára nerovnosti, z ktorých profitujú autonómne elity. Pre zabezpečenie rovnosti ďalej strana navrhuje okamžité navrátenie niektorých kompetencií do rúk centrálnej vlády a limitovanie legislatívnych kompetencií autonómnych spoločenstiev.¹¹⁵

Vox požaduje potrestanie strojcov referenda o nezávislosti Katalánska, ktoré považuje za závažný čin proti Španielsku, jeho jednotnosti a suverenite („*graves delitos contra España, su unidad y soberanía*“). Rovnako strana navrhuje okamžité zrušenie autonómie tých regiónov, ktorých vlády vystupujú proti jednote Španielska. Zároveň Vox požaduje ilegalizáciu politických strán a organizácii, ktoré podľa strany narúšajú teritoriálnu integritu a suverenitu Španielska.¹¹⁶

Pozornosť strana venuje aj španielčine ako úradnému jazyku. Vox sľubuje garantovanie možnosti používať španielčinu na celom území krajiny, tak aby nedochádzalo k diskriminácii. Preferencia regionálnych jazykov podľa strany vytvára jazykový apartheid („*apartheid lingüístico*“) a rozdeľuje spoločnosť na občanov prvej a druhej kategórie.¹¹⁷ Okrem jazyka strana Vox sľubuje ochrániť aj národnú identitu vrátane historického a civilizačného prínosu

¹¹³ Vox, *Un programa para lo que importa*, 15.

¹¹⁴ *Ibid.*, 15.

¹¹⁵ *Ibid.*, 8.

¹¹⁶ *Ibid.*, 16.

¹¹⁷ *Ibid.*, 9.

Španielska. Vox otvorene spomína špeciálny dôraz na hrdinské činy národných hrdinov „(*gestas y hazañas de nuestros héroes nacionales*“).¹¹⁸

Predslovy a navrhované opatrenia ukazujú aký diskurz strana Vox používa v tejto oblasti skúmania. Vox využíva španielsky nacionalizmus, ostro a negatívne sa vyhraňuje voči separatizmu a „pučizmu“, ktoré označuje ako ideológie nepriateľské voči štátu a národu. V predslove je viac krát použité priamo slovo nepriateľ (*enemigo*). Ďalej sa vymedzuje voči vplyvom zo zahraničia, ktoré taktiež považuje za nepriateľské voči Španielsku. Politiku premiéra Pedra Sáncheza nazýva zradou (*traición*) a kritizuje ho za podporu autonómie, ktorá podľa strany prispieva k nerovnosti a rozdeľuje spoločnosť. Sáncheza zároveň obviňuje, že je ochotný vymeniť národné záujmy Španielska v prospech udržania svojej politickej pozície a moci. V diskurze strany Vox je prítomné vyobrazenie španielska ako jednotného národa a rovnej spoločnosti, proti ktorej však podľa strany existuje hrozba. V tomto prípade sa v ňom nachádza aj silné vymedzenie voči zahraničiu a prítomný je aj populizmus, ktorý je možné vidieť pri kritike elít. V pozitívnom smere sa Vox vyjadruje k minulosti a úlohe Španielska vo svetových dejinách vrátane odkazov na národných hrdinov.

2.2.2 Národná suverenita, Európska Únia a zahraničnopolitické otázky

Strana Vox nepodporuje vystúpenie Španielska z Európskej Únie, ale kritizuje jej súčasnú podobu. Hlavnou témou, ktorú Vox vo svojom diskurze používa v tejto oblasti je národná suverenita. Vo volebnom programe sa táto oblasť nachádza hlavne v sekcii *Unión Europea*, ale aj v rámci ďalších kapitol.

V predslove k tejto kapitole Vox kritizuje inštitúcie EÚ za to, že podľa strany odobrili suverenitu členským štátom a presadzujú záujmy ekologických lobby a radikálnych ideológií („*sumisión a los lobbies ecologistas e ideológicos radicales*“). Vox tvrdí, že EÚ má slúžiť členským štátom, ale v súčasnosti prekračuje svoje kompetencie. Predstava strany o Európskej únii je založená na silných členských štátoch, ktoré spolu prostredníctvom EÚ slobodne spolupracujú. Okrem tejto vízie Vox kritizuje premiéra Sáncheza, ktorý podľa strany nedokáže presadzovať národné záujmy a ustupuje požiadavkám Bruselu.¹¹⁹

¹¹⁸ Vox, *Un programa para lo que importa*, 17.

¹¹⁹ Ibid., 133.

V rámci konkrétnych opatrení Vox navrhuje vyjednanie novej európskej zmluvy, ktorá by vrátila právomoci do rúk vlád členských štátov a odmieta federalizáciu a posilňovanie právomocí inštitúcií EÚ. Zásadnou podmienkou strany je zásada jednomysel'nosti pri prijímaní nových opatrení. Podľa strany nesmie byť európske právo nadradené ústavám členských štátov a ich zákonom a medzinárodná politika má byť striktné v kompetencii členských štátov¹²⁰

Vox navrhuje upravenie podmienok Plánu obnovy (*Plan de Recuperación*), ktoré vyjedнала vláda pedra Sáncheza. Okrem toho strana odmieta akékoľvek sprísnenie záväzkov voči Európskej Únii. Naopak, Vox podporuje zintenzívnenie spolupráce medzi štátmi južnej Európy pri obrane spoločných záujmov. Jednou z priorít strany je vyjednanie novej podoby Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ, ktorá by obsahovala menej byrokracie a pomoc by sa ľahšie sa dostávala k farmárom. Ďalej Vox navrhuje upravenie rozdeľovania eurofondov.¹²¹

Strana Vox otvorene vystupuje proti niektorým opatreniam EÚ, konkrétne proti Zelenej dohode (*Pacto Verde*) a zákazu predaja automobilov so spaľovacími motormi, ktoré navrhuje okamžite pozastaviť alebo zrušiť. Strana rovnako odmieta povinné prijímanie migrantov, pričom presadzuje úzku spoluprácu pri ochrane hraníc a boji proti terorizmu.¹²²

Vo svojom diskurze o EÚ Vox opakuje zásadu národnej suverenity a požaduje návrat niektorých kompetencií do rúk vlád členských štátov. Vox sa negatívne vymedzuje voči niektorým nariadeniam EÚ, otvorene kritizuje zelenú politiku a prerozdeľovanie migrantov a vysokú mieru byrokracie. Výlučne v negatívnom kontexte používa Vox vo svojom diskurze slovo ideológia (*ideología*) a tiež používa výrazy ako klimatické náboženstvo („*religión climática*“) pri kritike opatrení, ktoré majú za cieľ ochranu životného prostredia. V tejto oblasti je možné vidieť aj populizmus, v rámci ktorého sa Vox vyhraňuje voči európskym elitám, ktoré podľa strany nepresadzujú záujmy členských štátov a ich občanov.

V pozitívnom zmysle Vox prezentuje posilnenie spolupráce so štátmi, ktoré zdieľajú so Španielskom jazyk, kultúru a históriu. Tieto štáty program označuje slovom *Iberosfera*. Vox sa vymedzuje voči režimom vo Venezuele, Kube, Nikaraguy a Bolívii. Aj v tejto oblasti Vox kritizuje politiku vlády Pedra Sáncheza, ktorá podľa strany spolupracuje s krajne-ľavicovými režimami v štátoch Strednej a Južnej Ameriky. V týchto štátoch podľa strany hrozí erózia demokracie a strata slobody a právneho štátu. Práve v oblasti ochrany týchto zásad navrhuje

¹²⁰ Vox, *Un programa para lo que importa*, 134, 136.

¹²¹ *Ibid.*, 135.

¹²² *Ibid.*, 136–137.

Vox posilnenie spolupráce, rovnako ako v oblasti ekonomickej, obchodnej a kultúrnej výmeny. Vox sa vymedzuje aj voči konceptu *indigenismo*, ktorý zastávajú ľavicové vlády v niektorých amerických štátoch, a ktorý podľa strany prekrúca históriu a smeruje hnev voči španielsku.¹²³

V tejto časti je možné vidieť v diskurze strany Vox ostré ohradenie sa voči politickej ľavici, ktorú reprezentujú niektoré vlády v štátoch Strednej a Južnej Ameriky a tiež vláda Pedra Sáncheza. Vox označuje ľavicovú politiku za ohrozenie slobody, demokracie a právneho štátu. Vox sa tiež negatívne vymedzuje voči ideológiám, ktoré sa hlásia k odkazom pôvodného obyvateľstva Ameriky, a ktoré obviňuje z falšovania histórie. V diskurze strany je viditeľný príklon k bližšej spolupráci s týmito bývalými kolóniami, ktoré strana považuje za sféru vplyvu Španielska.

V oblasti produkcie a výroby presadzuje strana Vox väčší protekcionizmus oproti vláde Pedra Sáncheza. Sánchezovu vládu označujú ako nepriateľa (*enemigo*) španielskej produkcie. Vox sa vymedzuje voči globálnym elitám („*élites globalistas*“), ktoré podľa strany presadzujú v španielsku ekologickú ideológiu („*ideología ecologista*“), ktorá ohrozuje španielsku produkciu a sebestačnosť pri produkcii niektorých komodít.¹²⁴

Vox navrhuje posilniť kontroly na hraniciach pre všetky výrobky dovážané z tretích krajín (mimo EÚ) a dôsledne kontrolovať ich zloženie a označenie. Zároveň strana v tomto kontexte sľubuje prehodnotenie dohôd o voľnom obchode s tretími krajinami. Program v tomto kontexte konkrétne zmieňuje Maroko. Okrem toho strana presadzuje ochranu výrobcov pred normami EÚ, ktoré podľa strany ohrozuje produkciu a zamestnanosť v tomto sektore. Pri tejto príležitosti kritizuje opatrenia, ktoré majú za cieľ ochranu životného prostredia a označujú ich ako ideológiu, ktorá vychádza z klimatického náboženstva („*religión climática*“).¹²⁵ Okrem oblasti výroby Vox presadzuje sebestačnosť a nezávislosť Španielska vo výrobe elektrickej energie.¹²⁶

Ďalšou oblasťou v ktorej je podľa strany Vox nutné posilniť národnú suverenitu je obrana. Vox navrhuje silnejšie stráženie hraníc a posilnenie španielskych ozbrojených síl, tak aby boli schopné ochrániť krajinu pred akoukoľvek hrozbou. Vox podporuje členstvo

¹²³ Vox, *Un programa para lo que importa*, 41–43.

¹²⁴ *Ibid.*, 47.

¹²⁵ *Ibid.*, 48–49.

¹²⁶ *Ibid.*, 116.

Španielska v NATO, ale požaduje explicitnú garanciu ochrany svojich enkláv Ceuta a Melilla na pobreží Afriky.¹²⁷

2.2.3 Migrácia.

Oblasť migrácie predstavuje dôležitú tému strany Vox vo volebnom programe. Väčšina opatrení sa nachádza v sekcii *Inmigración e Identidad Nacional* (imigrácia a národná identita). V predslove k tejto kapitole Vox opäť kritizuje vládu Pedra Sáncheza, ktorá podľa strany presadzovala model otvorených dverí („*modelo de puertas abiertas*“) a podporovala politiku globalizmu a multikulturalizmu („*pláticas globalistas y del multiculturalismo*“). Vox obviňuje Sáncheza a iných politikov a medzinárodné organizácie so spolupráce s mafiami, ktoré obchodujú s ľuďmi („*mafias de tráfico de seres humanos*“). Podľa strany táto politika spôsobila neistotu a degradáciu obytných štvrtí, ktorú pociťujú španielske rodiny.¹²⁸

Vox otvorene hovorí, že je potrebné zaviesť opatrenia, ktoré zabránia vzniku multikultúrnych komunít v španielskych mestách. Situáciu v Belgicku, Francúzsku a iných západoeurópskych štátoch uvádza ako negatívny príklad. Naopak Vox zdôrazňuje, že imigrácia by mala byť kontrolovaná a založená na možnostiach a ochote adaptácie a integrácie migrantov do španielskej spoločnosti.¹²⁹

V rámci konkrétnych opatrení, Vox v tomto programe navrhuje konzultovať imigračnú politiku s občanmi na základe ústavnej možnosti referenda (podľa článku 92 Ústavy/*artículo 92 de la Constitución*). Najdôležitejším kritériom strany v otázke migrácie je dodržiavanie zákonov a pravidiel a ochota imigrantov integrovať sa do spoločnosti. V tomto kontexte Vox navrhuje vyhostenie (*expulsión*) všetkých migrantov, ktorí nemajú potrebné dokumenty alebo sa dopustili závažných trestných činov. Pre akýchto imigrantov Vox navrhuje zastaviť všetku pomoc z verejných financií. Ďalším opatrením je nemožnosť legalizácie pobytov cudzincov, ktorí sa do Španielska dostali nelegálne. Strana tiež navrhuje sprísnenie podmienok pre nadobudnutie občianstva a zároveň rozšíriť možnosti ako nadobudnuté občianstvo stratiť.¹³⁰

Okrem migrantov Vox vystupuje ostro proti skupinám ľudí, ktorí týmto migrantom pomáhajú so vstupom do Španielska. Takýchto ľudí Vox nazýva mafiami nelegálnej migrácie („*mafias de la inmigración ilegal*“) a navrhuje zvýšiť tresty pre tieto skupiny. Okrem

¹²⁷ Vox, *Un programa para lo que importa*, 89–92.

¹²⁸ Ibid., 99.

¹²⁹ Ibid., 99.

¹³⁰ Ibid., 100–101.

samotných prevádzáčov Vox navrhuje trestať aj osoby a organizácie, ktoré s nimi nejakým spôsobom spolupracujú. Rovnako strana podporuje zavedenie sankcií a zrušenie medzinárodnej pomoci pre štáty, ktoré migráciu podporujú a využívajú ako diplomatickú zbraň („*las utilicen como arma diplomática*“).¹³¹

Vox navrhuje vytvorenie námornej blokády (*bloqueo naval*), ktorá má zabrániť prílevu migrantov na pobrežie Španielska a posilniť obranu štátu na miestach s veľkým výskytom migrantov ako je Ceuta, Melilla a Kanárske ostrovy.¹³²

Na druhej strane, Vox podporuje imigráciu osôb, ktoré majú potrebné dokumenty, chcú pracovať a prejavia ochotu integrovať sa do spoločnosti. V tejto oblasti strana preferuje občanov krajín, ktoré so Španielskom zdieľajú spoločný jazyk, kultúru a historické väzby. Vox podporuje najmä migráciu pracovníkov v oblastiach, v ktorých je v Španielsku nedostatok pracovnej sily.

V oblasti migrácie je možné znova vidieť nativizmus v diskurze strany Vox. Tento diskurz je zameraný na posilnenie jednotnej španielskej identity. Vox podmieňuje možnosť získať občianstvo, a teda byť španielom, perfektnou znalosťou španielčiny a kultúrnou a spoločenskou asimiláciou.

Na označenie občanov Španielska strana Vox vo svojom diskurze v tomto dokumente nepoužíva samotné slovo občan (*ciudadano*) ale výrazy ako Španieli (*Espanoles*) alebo španielsky ľud (*Pueblo español*). Hlavne výraz *Pueblo Español* je v tomto význame použitý nesprávne, pretože sa vzťahuje výlučne na etnických španielov a nezahŕňa iné etniká žijúce v Španielsku ani ľudí pochádzajúcich zo zahraničia. Rovnako strana nepoužíva slovo občianstvo (*ciudadanía*), ale národnosť (*nacionalidad*). Naopak pri občanoch iných štátov používa striktné slovo občan (*ciudadano*).

Negatívne sa strana opäť vymedzuje voči politike vlády Pedra Sáncheza. Viackrát sa v tejto kapitole objavuje slovo elita v súvislosti kritikou vlády za politiku otvorených dverí. Vox tvrdí, že politické elity púšťajú do krajiny migrantov, pričom to podľa strany na ich život nemá žiadny vplyv, ale ohrozuje to život bežných ľudí. V tomto kontexte je možné vidieť vplyv populizmu.

¹³¹ Vox, *Un programa para lo que importa*, 101.

¹³² *Ibid.*, 102–103.

Vox sa ďalej vyhraňuje nielen voči prevádzáčom, ktorých označuje za mafiu, ale aj ľuďom, ktorí migrantom akýmkoľvek spôsobom pomáhajú. Strana týchto ľudí ako aj samotných imigrantov, ktorých označuje slovom nelegálni („*inmigrantes ilegales*“) kriminalizuje a navrhuje tvrdé tresty. V tomto diskurze je viditeľný postoj tvrdej ruky a apel na dodržiavanie pravidiel a zákonov.

2.2.4 Hodnoty a kultúra

Jednou z najdôležitejších priorít pre Vox je rovnosť medzi občanmi. V tejto oblasti Vox navrhuje odstránenie legislatívy, ktorá podľa strany uprednostňuje niektorých ľudí na základe pohlavia, rodu alebo sexuálnej orientácie. Medzi takéto zákony patria podľa strany rôzne kvóty a preferencie na základe spomínaných charakteristík pri výbere zamestnancov. Vox kritizuje takéto zákony, pretože podľa strany vytvárajú nerovné a diskriminačné podmienky a nazýva ich deštruktívnymi („*leyes destructivas*“). V tejto súvislosti strana navrhuje vyhlásenie referenda, v ktorom by samotní občania vyjadrili svoj postoj. V pozitívnom zmysle strana Vox spomína rovnosť príležitostí (*igualdad de oportunidades*), ktorú spomínané zákony podľa strany nerešpektujú.¹³³

Vox navrhuje zrušiť aj zákon o rodovo podmienenom násilí (*ley de violencia de género*), ktorý podľa strany dostatočne nechráni ženy, ale vytvára nerovnosti a nerešpektuje prezumpciu nevinu. Vox navrhuje vytvorenie nových zákonov, ktoré by chránili ženy pred domácim násilím.¹³⁴

Podobným spôsobom sa Vox vyhraňuje aj proti zákonom, ktoré sú podľa strany ideologické. Sem strana zaraďuje najmä zákony týkajúce sa LGBT+ komunity, hlavne transrodových osôb. Vox sľubuje zrušenie všetkých zákonov, ktoré podľa strany ľudí nechránia ale kolektivizujú („*no protegen a las personas, sino que colectivizan al individuo*“). V tejto súvislosti Vox navrhuje zrušenie Ministerstva rovnosti (*Ministerio de Igualdad*), ktoré je podľa strany nespravodlivé a ideologické.¹³⁵

Vo svojom diskurze proti, podľa strany, nepriateľským ideológiám Vox navrhuje napríklad zatvorenie ideologických podnikov a zrušenie organizácii platených z verejných peňazí, ktoré strana považuje za ideologické. Vox tiež navrhuje oslobodiť (*librar*)

¹³³ Vox, *Un programa para lo que importa*, 10–11.

¹³⁴ *Ibid.*, 164.

¹³⁵ *Ibid.*, 1.

verejnoprávnu televíziu a rozhlas (*Radio y Televisión Española, RTVE*) od politizácie a ideologických vplyvov.¹³⁶

Negatívny postoj má Vox voči potratom a eutanázii. Vo svojom diskurze označuje politiku vlády Pedra Sáncheza, ktorá tieto záležitosti podporuje ako kultúru smrti („*cultura de la muerte*“), ktorá podľa strany útočí na život a ľudskú dôstojnosť („*atacando la vida y dignidad de la persona*“). Vox vo svojej politike deklaruje ochranu života od počatia do prirodzenej smrti („*desde su concepción hasta la muerte natural*“). Na základe tohto ponímania života Vox sľubuje odstránenie, podľa strany, falošného práva na potrat („*falso derecho al aborto*“). Vox nepresadzuje úplný zákaz potratov, ale navrhuje viaceré opatrení, ktoré by im zabránili. Sem sa dá zaradiť napríklad návrh na zvýšenie podpory pre tehotné ženy a dostupnosť alternatívnych riešení, ako je možnosť adopcie, namiesto potratu. Vox tiež navrhuje umožnenie uplatnenia výčitky vo svedomí (*objeción de conciencia*) pre lekárskeho personál, ktorý s potratmi prichádza do styku.¹³⁷

Na druhej strane Vox presadzuje zvýšenie pôrodnosti a celkovú ochranu tradičnej rodiny ako základnej inštitúcie pri výchove a vývoji detí.

Vox má negatívny postoj voči Islamu. V tejto oblasti navrhuje nulovú toleranciu voči islamskému fundamentalizmu, ktorý podľa strany propaguje hodnoty, ktoré sú v protiklade voči španielskej kultúre a identite.¹³⁸

Pozitívny postoj strana prezentuje voči slobode prejavu (*libertad de expresión*). V tejto súvislosti kritizuje vládu Pedra Sáncheza za, podľa strany Vox, autoritatívnu politiku, ktorá sa snaží kontrolovať šírenie informácií pod zámienkou bojovania proti lžiam. Vox sľubuje garanciu voľného šírenia informácií a práva rodičov vychovávať deti podľa svojho presvedčenia. Vox tiež sľubuje zastavenie stíhania občanov na základe ich názoru, presvedčenia alebo hodnôt, ktorý často zapadá do kategórie zločinu z nenávisti (*delito de odio*). Podľa strany sa táto kategória trestných činov nepoužíva na skutočných šíriteľov nenávisti za ktorých Vox považuje separatistov, krajnú ľavicu a totalitné ideológie.¹³⁹

¹³⁶ Vox, *Un programa para lo que importa*, 83–84, 157.

¹³⁷ *Ibid.*, 169–171.

¹³⁸ *Ibid.*, 102.

¹³⁹ *Ibid.*, 155–156.

Naopak pozitívny postoj má strana voči španielskej kultúre, jazyku a tradíciám a histórii, ktoré chce prezentovať vo svete. V tejto oblasti chce strana spolupracovať aj s ostatnými španielsky-hovoriacimi krajinami.¹⁴⁰

Pozitívny vzťah má strana aj voči histórii španielska, kde sa často odvoláva na národných hrdinov, ktorý bojovali za národné záujmy Španielska. Pamäť občanov je podľa strany jedinečná a slobodná a preto Vox navrhuje zrušenie všetkých zákonov o historickej pamäti (*legislación de memoria histórica*). Vox tieto zákony označuje ako totalitné nezmysli („*despropósito totalitario*“), ktoré podľa strany porušujú základné slobody, kriminalizujú predošlé generácie a vnucujú občanom jednotný diskurz. Na druhej strane Vox navrhuje prijatie zákona zmierenia (*ley de concordia*), ktorý by prekonal rozdelenie a nepriateľstvo medzi Španielmi a spojil by ich v rámci projektu spoločného Španielska („*proyecto común de España*“).¹⁴¹

V oblasti kultúry, strana Vox navrhuje zvýšenú propagáciu a podporu ľudových tradícií a rôznych lokálnych festivalov a náboženských podujatí, ktoré podľa predstavujú dôležitú časť španielskej identity a posilňujú komunitné väzby. Medzi podujatia, ktoré podľa strany chrániť zaraďuje aj býčie slávnosti (*festejos taurinos/fiestas de torros*)¹⁴²

V tejto časti je možné opäť vidieť vyhradenie sa voči rôznym ideológiám. Vox používa slovo ideológia vo svojom diskurze výlučne v negatívnom kontexte.

2.2.5 Ekonomické a sociálne otázky

V programe z roku 2023 sa opatrenia týkajúce sa oblasti ekonomiky a sociálnych vecí nachádzajú vo viacerých kapitolách. Jednou z nich je kapitola s názvom *Empleo y salarios digno* (Zamestnanie a dôstojné platy). Práve zamestnanosť, s ktorou má Španielsko dlhodobé problémy považuje strana Vox za základ v zlepšení ekonomiky. V tejto časti strana opäť kritizuje vládu Pedra Sáncheza za socialistickú a globalistickú politiku („*políticas socialistas y globalistas*“). Táto politika podľa strany zničila priemysel, zdevastovala vidiek, priniesla neférovú zahraničnú konkurenciu a zhoršila pracovné podmienky.¹⁴³

¹⁴⁰ Vox, *Un programa para lo que importa*, 144.

¹⁴¹ Ibid, 157–158.

¹⁴² Ibid, 17.

¹⁴³ Ibid., 21.

Vox podporuje zvýšenie plátov, ktoré sú podľa strany v Španielsku mizerné a tiež navrhuje finančnú podporu pri vytváraní nových pracovných miest. Okrem toho strana navrhuje zrušenie viacerých regulácií a povinností, ktoré bránia firmám zamestnávať viac ľudí.¹⁴⁴

Ďalšou témou, ktorej Vox venuje pozornosť je dostupnosť bývania. Vox navrhuje štátom financovanú výstavbu nájomných bytov, zníženie poplatkov a daní pri procese výstavby alebo oslobodenie kúpy prvého bytu od DPH. Vox ďalej navrhuje možnosť využívania akejkoľvek pôdy, ktorá nie je predmetom ochrany, na výstavbu.¹⁴⁵

V sociálnej oblasti Vox opäť kritizuje vládu Pedra Sáncheza za prehlbujúce sa nerovnosti medzi elitami a strednou vrstvou. Vox podporuje zvýšenie štátnych výdavkov v oblasti zdravotníctva, školstva a infraštruktúry. Na to, aby to bolo možné, Vox navrhuje zrušenie niektorých ministerstiev, zníženie množstva štátnych zamestnancov a celkové zjednodušenie fungovania štátnej správy. Vox tiež navrhuje rozvíjať najmenej rozvinuté regióny, aby sa stierali rozdiely medzi občanmi.¹⁴⁶

Ďalšou dôležitou oblasťou ekonomiky je daňové zaťaženie. Vox sa vyhraňuje voči politike Sánchezovej vlády, ktorá podľa strany v situácii ekonomickej krízy láme rekordy v daňovom zaťažení, kým občania žijú v nedostatku. Vox tvrdí, že priepasť („*abismo*“) medzi blahobytom elit a krutou realitou („*cruda realidad*“) bežných občanov nebola nikdy väčšia. Vox sľubuje ukončiť daňové a byrokratické peklo („*infierno fiscal y burocrático*“) radikálnym znížením daní a verejných výdavkov.¹⁴⁷

Medzi konkrétnymi opatreniami, ktoré strana navrhuje je najväčšia reforma daňovej politiky v nedávnej minulosti („*la mayor y más profunda reforma de la historia reciente*“), ktorá by podľa strany obsahovala zjednodušenie noriem a procedúr. Vox sľubuje zníženie všetkých typov daní a poplatkov pri založení a všetkých typov firiem. Vox tiež presadzuje vypracovanie vyrovnaného štátneho rozpočtu.¹⁴⁸

Vox navrhuje zníženie a zjednodušenie niektorých daní. Medzi takéto dane patrí napríklad daň z príjmu, pri ktorej strana navrhuje sadzbu 15 % pri príjmoch do 70 000 a 25 % pri príjmoch vyšších ako táto suma. Ďalšími daňami, ktoré Vox sľubuje znížiť je daň z pridanej

¹⁴⁴ Vox, *Un programa para lo que importa*, 22–25.

¹⁴⁵ Ibid., 40–41.

¹⁴⁶ Ibid., 63–65.

¹⁴⁷ Ibid., 73.

¹⁴⁸ Ibid., 74.

hodnoty (*Impuesto al valor agregado, IVA*) na 18 a 8%, daň z príjmu právnických osôb na 15 %, úplné zrušenie dane z majetku a dane z dedičstva.¹⁴⁹

V tejto oblasti je možné opäť vidieť negatívne vymedzenie voči ľavicovej politike vlády Pedra Sáncheza. V diskurze strany Vox je prítomný populizmus v kritike vlády za prehlbovanie sociálnych nerovností. Vox obviňuje vládu z privilegovania elít na úkor strednej a pracujúcej triedy. Rovnako Vox tvrdí, že vláda presadzuje globalistické agendy („*agendas globalistas*“), sektárske ideológie („*ideologías sectarias*“) za akú považuje napríklad radikálnu ekológiu („*ecologismo radical*“). Rovnako kritizuje vládu za vysoké dane a byrokráciu, pričom túto situáciu nazýva daňovým a byrokratickým peklom („*infierno fiscal y burocrático*“).

Naopak, strana sa pozitívne stavia k témam ekonomickej pravice ako je znižovanie daní a zjednodušovanie procesov. Vox však podporuje verejné výdavky v niektorých oblastiach.

2.3 Porovnanie programov

Táto kapitola práce sa venuje porovnaniu obidvoch volebných programov, ktoré boli bližšie predstavené v predchádzajúcich častiach a snaží sa odpovedať na zvolenú výskumnú otázku. Kapitola sa zameriava na analýzu v piatich oblastiach a všima si akým spôsobom sa diskurz strany zmenil alebo vyvinul medzi rokmi 2019 a 2023.

Prvým rozdielom je samotná podoba a rozsah volebných programov. Kým vo voľbách v roku 2019 kandidovala strana Vox ako mimoparlamentná strana, ktorej zástupcovia neboli nikdy zvolení do celonárodného parlamentu a jediné zastúpenie mala od roku 2018 v parlamente autonómneho spoločenstva Andalúzia, v roku 2023 mala strana za sebou takmer štvorročné parlamentné pôsobenie vrátane viacerých parlamentov autonómnych spoločenstiev. Táto skutočnosť sa odzrkadlila aj na podobe volebných programov. V roku 2019 predstavila strana 100 podľa nej najzásadnejších opatrení, ktoré by chcela v parlamente presadiť. S týmito opatreniami následne ako volebným programom kandidovala vo voľbách. V roku 2023 strana predstavila plnohodnotný volebný program.

Program pred voľbami v roku 2019 obsahoval 100 opatrení v 10 podkapitolách v rozsahu 24 strán. Program z roku 2023 je omnoho rozsiahlejší. Na 177 stranách v ňom strana v rámci 20 podkapitol predstavuje svoje priority. Celkovo tento dokument obsahuje 381 opatrení.

¹⁴⁹ Vox, *Un programa para lo que importa*, 75–77.

Po grafickej stránke, oba programy využívajú veľmi podobnú svetlozelenú farbu, ktorá sa dlhodobo spája so stranou Vox, rovnako ako španielsku vlajku na každej stránke. Rozdiel je možné vidieť v prítomnosti fotografií, ktoré sa v prvom programe vôbec nenachádzajú. V druhom programe sa nachádzajú na začiatku každej kapitoly, pričom na začiatku celého dokumentu je fotografia lídra strany Vox Santiaga Abascale.

Rozdielna je aj štruktúra oboch dokumentov. Volebný program z roku 2019 predstavuje jednotlivé opatrenia heslovito a veľmi hutne, bez vysvetľovania a interpretácie samotného opatrenia. Vox v tomto dokumente nepoužíva určité slovesné tvary, ale väčšinou slovesné podstatné mená alebo slovesá v neurčitom tvare, prípadne v trpnom rode. Obe dve tieto charakteristiky je možné vidieť v nasledujúcom príklade: „*Suspensión de la autonomía catalana hasta la derrota sin paliativos del golpismo y la depuración de responsabilidades civiles y penales.*“.¹⁵⁰ V preklade: „Pozastavenie katalánskej autonómie až do momentu jednoznačnej porážky pokusov o štátny prevrat a vyjasnenia občianskej a trestnej zodpovednosti.“.

Na druhej strane vo volebnom programe z roku 2023 sú jednotlivé opatrenia často rozsiahlejšie a okrem samotnej podstaty obsahujú aj vysvetlenie, prípadne širší kontext toho, prečo ich strana považuje za potrebné. V takto koncipovanom programe je lepšie možné identifikovať diskurz, ktorý strana Vox používa. Okrem toho sú v tomto programe použité slovesá v určitom slovesnom tvare, väčšinou v prvej osobe množného čísla v prítomnom alebo budúcom čase. Použitie takýchto slovesných tvarov umožňuje strane lepšiu identifikáciu sa s danými opatreniami.

Obe popísané charakteristiky je možné vidieť v nasledujúcom príklade: „*Promoveremos un estado unitario administrativamente descentralizado que sea capaz de promover la igualdad y la solidaridad entre todos los españoles independientemente del lugar de España en el que residan. La descentralización política desarrollada por el estado autonómico, lejos de acercar las administraciones a los ciudadanos, ha creado nuevos centralismos que han usado su capacidad para legislar siempre en beneficio de las élites autonómicas y en perjuicio de los españoles.*“.¹⁵¹ V preklade: „Budeme podporovať administratívne decentralizovaný unitárny štát, ktorý bude schopný zabezpečiť rovnosť a solidaritu medzi všetkými Španielmi nezávisle

¹⁵⁰ Vox, *100 medidas para la España Viva*, 2.

¹⁵¹ Vox, *Un programa para lo que importa*, 6.

na mieste, v ktorom žijú. Politická decentralizácia rozvinutá autonómnym štátom, ktorá má ďaleko od priblíženia štátnej správy k občanom, vytvorila nové centralizmy, ktoré využívali svoju možnosť prijímať zákony vždy v prospech autonómnych elít a na škodu Španielov.“

Interpretáciu svojho pohľadu na danú oblasť strana Vox využíva aj v jednotlivých predslovoch, ktoré sa nachádzajú na začiatku každej kapitoly. Okrem toho Vox v tomto programe pripomína na konci každej kapitoly konkrétne opatrenia, ktoré v danej oblasti strana navrhla v predchádzajúcom volebnom období.

Po obsahovej stránke neprišlo medzi týmito dvoma programami k výraznej zmene. Väčšina opatrení z programu z roku 2019, minimálne tých zásadných sa nachádza vo viac, či menej podobnom znení aj v programe z roku 2023. Rozdiel je v tom, akým spôsobom sú tieto opatrenia prezentované a aký diskurz strana používa.

V rámci porovnania celých programov existujú dva elementy diskurzu, ktoré sa v programe z roku 2019 vôbec nevyskytujú, ale v programe z roku 2023 áno, a to vo veľmi výraznej miere. Prvým z nich je vyhraňovanie sa voči predchádzajúcej vláde. V programe z roku 2019 sa nenachádza žiadne vyhranenie voči predchádzajúcim vládam, ostatným politickým stranám ani kritika ich politiky. Meno premiéra, či už Pedra Sáncheza, alebo Mariana Rajoya¹⁵² sa v texte nenachádza ani raz, rovnako ako slovo vláda (*gobierno*) v súvislosti s predchádzajúcou garnitúrou, alebo premiér (*presidente*).¹⁵³

Na druhej strane program z roku 2023 je plný zmienok o vtedajšej vláde, vrátane konkrétne premiéra Sáncheza. Toto meno sa v dokumente nachádza 38krát a vždy výhradne v negatívnom kontexte. Takmer každý jeden predslov k jednotlivým kapitolám programu vykresľuje Pedra Sáncheza v negatívnom svetle a kritizuje jeho vládu za politiku, ktorú robila.

Druhým elementom, ktorý sa v programe z roku 2019 nevyskytoval a v programe z roku 2023 sa objavuje veľmi často je populizmus. Prvý dokument opäť vôbec nespomína elity v negatívnom zmysle ani obyčajných občanov v pozitívnom zmysle. Slovo elita/y (*élite/s*) sa v dokumente nenachádza ani raz. Na druhej strane v programe z roku 2023 sa slovo elita nachádza 14krát a opäť výhradne v negatívnej spojitosti. V súvislosti s populizmom je nutné spomenúť a j zvýšený výskyt slova ideológia. V programe z roku 2023 Vox používa toto slovo

¹⁵² Mariano Rajoy zo strany PP bol premiérom do roku 2018, kedy parlament vyslovil nedôveru jeho vláde a nahradil ho Pedro Sánchez zo strany PSOE.

¹⁵³ V Španielsku sa na označenie predsedu vlády používa označenie *Presidente del Gobierno*.

výlučne v negatívnom zmysle, keď predstavuje rôzne ideológie, ktoré sú podľa strany nepriateľské voči Španielsku a španielskej spoločnosti.

Celkovo je možné povedať, že diskurz a rétorika strany Vox je vo volebnom programe z roku 2023 oveľa ostrejši a ďaleko viac konfrontačný.

V nasledujúcej časti je popísaná zmena diskurzu strany Vox v jednotlivých piatich oblastiach, ktoré boli predmetom skúmania tejto práce.

2.3.1 Katalánsky separatizmus a jednota Španielska

Jednota Španielska a Španielov je jedným zo základných motívov, na ktoré kladie strana Vox vo svojom diskurze dôraz. Tento element španielskeho nacionalizmu sa objavuje v oboch volebných programoch. Vox používa rovnako negatívne ako aj pozitívne vymedzenie.

Medzi hlavné prekážky pri jednotnosti Španielska strana Vox vo svojom diskurze radí autonómiu rôznych regiónov. Kým v rámci negatívneho vymedzenia sa proti autonómii v programe z roku 2019 označuje autonómne spoločenstvá za prekážku pri rovnosti a spravodlivej solidarite medzi občanmi, v programe z roku 2023 používa okrem toho aj populistickú rétoriku, keď otvorene hovorí o tom, že autonómia slúži regionálnym elitám.

Katalánsky separatizmus bol v roku 2023 menej aktuálnou témou ako v roku 2019 a preto je mu vo volebnom programe z roku 2023 venovaný menší priestor. Vox naďalej presadzuje potrestanie predstaviteľov katalánskeho separatizmu, táto téma však dostáva oveľa menší priestor v porovnaní so širšou témou jednoty Španielska a zrušenia autonómnych spoločenstiev ako takých, kde sa Vox nevyhradzuje len voči Katalánsku, ale aj voči všetkým ostatným autonómym spoločenstvám.

Jednoznačne najvýraznejšou zmenou v programe z roku 2023 je ostré vyhranenie sa voči premiérovi Pedrovi Sánchezovi a jeho vláde. Vox označuje Sáncheza ako slabého premiéra, ktorý je neúprosný voči obyčajným Španielom, ale nevýrazný voči nepriateľom Španielska. Okrem toho strana Sáncheza obviňuje z toho, že je schopný spraviť čokoľvek, vrátane spojenia sa s nepriateľmi ako sú podľa strany Vox separatisti alebo zahraničné elity aby si udržal moc. Celkovo strana v programe z roku 2023 používa oveľa tvrdší slovník vrátane slov ako „nepriatelia Španielska“, označenie premiéra Sáncheza za zradcu alebo pomenovanie situácie, v ktorej autonómne spoločenstvá uprednostňujú svoj vlastný regionálny jazyk, ako „jazykového apartheidu“. V roku 2023 už nie je podľa strany Vox hrozbou pre jednotu

španielska len separatizmus a autonómia, ale aj zahraničné elity, Sánchezova vláda a ideologická indoktrinácia.

V rámci pozitívneho vymedzovania sa, Vox v oboch programoch prezentuje jednotnosť skrz spoločný jazyk, históriu, kultúru, tradície a identitu. V roku 2023 však pridáva apel na spojenie sa a vytvorenie akéhosi projektu spoločného Španielska.

2.3.2 Národná suverenita, Európska Únia a zahraničnopolitické otázky

Strana Vox neprezentuje ani v jednom zo skúmaných programov snahu o vystúpenie z Európskej Únie. V oboch programoch však kritizuje súčasnú podobu EÚ. Predstava strany Vox o EÚ je založená na väčšej suverenite vlád členských štátov. Podobne ako pri predchádzajúcej časti aj pri tejto oblasti skúmania je primárnym rozdielom medzi oboma volebnými programami použitie ostrejšej rétoriky v programe z roku 2023.

V rámci tejto ostrejšej rétoriky sa Vox negatívne vymedzuje voči EÚ, ktorú obviňuje z presadzovania radikálnych ideológií, vrátane ekológie, ktorú označuje ako „klimatické náboženstvo“. Vox kritizuje opäť aj premiéra Sáncheza, ktorému vyčíta, že uprednostňuje záujmy zahraničných elít pred záujmami Španielov. V tomto bode je opäť možné vidieť aj príklon k populizmu.

Rozdiel medzi programami je viditeľný aj v príklone strany Vox voči zahraničnej politike orientovanej mimo Európy, hlavne voči bývalým španielskym kolóniám. Program z roku 2019 takúto spoluprácu len okrajovo zmieňuje, program z roku 2023 jej venuje celú kapitolu, kde tieto štáty dokonca radí do oblasti vplyvu Španielska, ktorú nazýva „Iberosfera“. V tejto súvislosti sa Vox vymedzuje aj voči ľavicovým politickým režimom v amerických štátoch a tiež ľavicovej vláde Pedra Sáncheza, ktorá s nimi spolupracuje.

2.3.3 Migrácia.

Migrácia patrí medzi ďalšie typické témy krajnej pravice a dôležitú úlohu zohráva aj v programoch strany Vox. Obsahovo sa táto téma pri porovnaní oboch volebných programov takmer nezmenila. Vox je v oboch programoch proti akejkolvek forme nelegálnej migrácie a legálnu migráciu podporuje iba vtedy, ak sú migranti ochotní prispôbiť sa a integrovať sa do španielskej spoločnosti. V tomto bode je možné pozorovať nativizmus v diskurze strany Vox a tiež to, ako je v ňom veľmi dôležitý dôraz na jednotnosť španielskej spoločnosti.

Ani v tejto oblasti sa strana Vox v programe z roku 2023 nevyhla negatívnemu vyhraneniu voči politike vlády Pedra Sáncheza. Na rozdiel od predošlého programu sa v tomto dokumente Vox priamo zmieňuje odpor voči globalizmu a multikulturalizmu. Aj v tejto téme je prítomný populizmus, keď Vox kritizuje vládu a elity za to, že púšťajú do krajiny migrantov, ktorí podľa strany nemajú na ich život žiadny vplyv, na rozdiel od života obyčajných občanov, ktorým prítomnosť migrantov podľa strany kvalitu života znižuje.

2.3.4 Hodnoty a kultúra

V rámci obsahu jednotlivých opatrení v tejto časti nenastali závažné viditeľné pohyby. Mierny rozdiel je opäť v rétorike, ktorá je v druhom programe mierne ostrejšia a opäť sa vymedzuje voči politike vlád Pedra Sáncheza.

Vox v oboch programoch prezentuje rovnosť príležitostí za kľúčovú. Na základe dôrazu na túto hodnotu strana v oboch programoch odmieta zvyhodňovanie skupín ľudí na základe rôznych charakteristík, ako je pohlavie alebo sexuálna orientácia. Vox sa negatívne vymedzuje voči feminizmu aj LGBT+, ktorých agendu označuje za ideologicky orientovanú. Na základe tohto rámcovania o zlých ideológiách sa Vox vymedzuje voči politikám ako sú kvóty alebo rôzne zákony, ktoré majú pomôcť riešiť situáciu spomínaných skupín, napríklad zákon o rodovo podmienenom násilí, ktorí je podľa strany diskriminačný voči mužom.

Podobný prístup v oboch programoch má strana aj voči potratom a eutanázii, ktoré sa vylučujú s presvedčením strany o ponímaní života. V tejto súvislosti sa opäť v programe z roku 2023 vymedzuje voči vláde Pedra Sáncheza, ktorú označuje za podporovateľov „kultúry smrti“. Naopak pozitívne sa vo svojom diskurze strana stavia k podpore tradičnej rodiny a zvýšeniu pôrodnosti.

Mierny rozdiel medzi skúmanými programami je vo väčšom dôraze na slobodu prejavu v programe z roku 2023. Vox obviňuje Sánchezovu vládu zo snahy cenzurovať a obmedzovať voľné šírenie informácií.

Pozitívny postoj strana prezentuje v oboch programoch voči Španielskej histórii, jazyku a ľudovým tradíciám, ktoré vníma ako prostriedok na budovanie spoločnej jednotnej identity.

2.3.5 Ekonomické a sociálne otázky

Strana Vox prezentuje v oboch programoch ekonomicky pravicovú politiku založenú na znižovaní daní, byrokracie verejných výdavkoch. Mierny rozdiel je možné nájsť v tom, že program z roku 2023 hovorí o väčších štátnych výdavkoch na financovanie infraštruktúry,

zdravotníctva a školstva. Okrem samotnej infraštruktúry Vox v tomto programe sľubuje aj výstavbu štátnych nájomných bytov. Ani v tejto oblasti sa Vox nevyhýba v programe z roku 2023 kritike vlády. V tomto prípade označuje politiky vlády v tejto oblasti za globalistické a socialistické.

Vox kritizuje vládu za vysoké daňové zaťaženie a príliš veľkú mieru byrokracie. Okrem toho využíva vo svojom diskurze aj populizmus, keď obviňuje vládu za zvyšovanie nerovností medzi občanmi, pri ktorých sa zlepšuje život privilegovaným elitám a naopak sa zhoršuje obyčajným ľuďom.

2.3.6 Zhrnutie výskumu

Analýza odhalila viaceré posuny v diskurze strany Vox medzi rokmi 2019 a 2023. Výrazná zmena nastala v štruktúre programu. Kým prvý program obsahoval jednoznačne dominantnú tému katalánskeho separatizmu a v menšej miere aj tému migrácie, program z roku 2023 priniesol posun ku komplexnejšiemu spracovaniu viacerých oblastí.

Analýza identifikovala tri hlavné zmeny v programe strany Vox. Prvou z nich, ktorú priniesol program z roku 2023 je integrácia viacerých samostatných tém do širšieho diskurzu o jednotnosti Španielska. Všetkých päť skúmaných oblastí sa stalo súčasťou tohto širokého diskurzu o jednotnosti a nedeliteľnosti Španielska, vrátane centrálnej témy programu z roku 2019, katalánskeho separatizmu, ktorý už netvorí oblasť primárneho záujmu strany. Vox v rámci tohto diskurzu používa negatívne vymedzovanie voči všetkým autonómnym spoločenstvám, nielen Katalánsku, ktoré podľa strany predstavujú voči tomuto konceptu hrozbu. Na druhej strane Vox používa pozitívne odkazovanie na španielsku históriu, tradície a spoločný jazyk, ktoré má za cieľ budovanie jednotnej španielskej identity.

K tomuto konceptu jednotného Španielska má podľa strany prispieť aj znemožnenie vytvorenia multikultúrnej spoločnosti, a preto Vox bojuje proti nelegálnej migrácii a podporuje v súlade s vplyvom nativizmu integráciu migrantov do španielskej spoločnosti.

Vox ostáva aj v roku 2023 ekonomicky pravicová strana, avšak pripúšťa niektoré oblasti, v ktorých by mal štát investovať z verejných financií, ale nie v prospech ľudí, ktorí nie sú občanmi Španielska alebo nevyvíjajú snahu o integráciu do spoločnosti. Rovnako Vox ostáva euroskeptickou stranou, ktorá presadzuje návrat viacerých právomocí do rúk členských štátov, ale nesnaží sa o vystúpenie z EÚ, keďže vidí v spolupráci medzi európskymi štátmi aj pozitíva. Vox používa diskurz o návrate národnej suverenity do rúk členských štátov v oblasti prijímania

rozhodnutí na európskej úrovni. Európsku úniu vo svojom diskurze kritizuje najmä v oblasti ideologických a normatívnych nariadení, ktoré strana označuje za ďalšiu hrozbu pre jednotnosť Španielska, ktorá by mala podľa strany stáť na konzervatívnych hodnotách. Keďže je Vox hodnotovo konzervatívna strana, ostro sa vo svojom diskurze vyhradzuje voči progresívnym a zeleným politikám.

Druhou zmenou je oveľa tvrdsí slovník v rámci negatívneho vymedzovania sa voči rôznym aktérom. Strana Vox používa v programe z roku 2023 oveľa ostrejšie a explicitnejšie výrazy. Toto negatívne vymedzovanie je v programe z roku 2023 do veľkej miery spojené s kritikou politiky vlády Pedra Sáncheza ale aj s kritikou vyššie spomínaných aktérov, procesov a fenoménov (EÚ, migrácia, globalizácia).

Tretou veľkou zmenou je jednoznačný a zreteľný príklon k populizmu. Vox používa označenia ako globálne elity, zahraničné elity, autonómne elity alebo politické elity, ktoré sa podľa strany starajú o svoje vlastné záujmy a nehľadajú na záujmy bežných občanov. Populistické odkazy na skorumpované elity sa v programe z roku 2019 vôbec nevyskytovali. Ďalšou zmenou, ktorá súvisí do veľkej miery s populizmom je vyhraňovanie sa voči, podľa strany, nepriateľským ideológiám. Analýza ukázala jednoznačnú prítomnosť populizmu v diskurze strany Vox v programe z roku 2023.

Na základe analýzy je možné odpovedať kladne na sekundárnu výskumnú otázku, a teda, že v prípade strany Vox prišlo k odklonu od prioritizácie otázky katalánskeho separatizmu a priblíženiu sa k postojom iných krajne-pravicových strán v Európe.

Tabuľka 1: Porovnanie zmien v programoch

Jednotlivé oblasti	Program z roku 2019	Program z roku 2023	
Katalánsky separatizmus a jednotnosť Španielska	Veľký dôraz na odsúdenie a kriminalizáciu pokusu o nezávislosť Katalánska, centrálna téma programu	Posun ku kritike celého systému autonómnych spoločenstiev, snaha posilniť moc centrálnej vlády	<ul style="list-style-type: none"> • Integrácia všetkých týchto oblastí do jedného širokého diskurzu o jednotnosti a nedeliteľnosti Španielska • Tvrdší a hrubší slovník v rámci negatívneho vymedzovania sa voči politickým aktérom a ideológiám • Príklon k populizmu
Národná suverenita, Európska Únia a zahraničnopolitické otázky	Kritika súčasnej podoby EÚ, požiadavka väčšej suverenity národných štátov	Kritika súčasnej podoby EÚ, požiadavka väčšej suverenity národných štátov	
Migrácia	Odmietanie nelegálnej migrácie	Odmietanie nelegálnej migrácie, podmienenie migrácie integráciou do spoločnosti	
Hodnoty a kultúra	Konzervatívne, kresťanské hodnoty, tradičná španielska kultúra	Konzervatívne, kresťanské hodnoty, tradičná španielska kultúra	
Ekonomické a sociálne	Ekonomická pravica, znižovanie verejných výdavkov, daní a byrokracie, na druhej strane podpora zamestnanosti, rodín a dôchodcov	Mierny posun doľava, vyššie verejné výdavky v oblasti infraštruktúry, zdravotníctva, školstva...	

Záver

Cieľom tejto práce bolo identifikovať a následne porovnať diskurz španielskej politickej strany Vox na základe analýzy volebných programov z rokov 2019 a 2023 v piatich vybraných oblastiach, ktoré sú typické pre krajne-pravicové a pravicovo-populistické politické strany za použitia tematickej analýzy ako výskumnej metódy.

V úvode práca predstavuje tému práce, historický kontext a následne stav akademickej debaty. Teoretický rámec predstavuje a vymedzuje koncepty ako krajná pravica, populizmus a nativizmus o ktoré sa opiera následná analýza. Teoretická časť práce tiež vymedzuje ideológiu strany Vox.

Samotná analýza sa snaží priniesť odpoveď na výskumnú otázku: „Ako sa vyvinul a zmenil diskurz strany Vox v postojoch a témach typických pre krajnú pravicu medzi rokmi 2019 a 2023“. Analýza ukázala tri hlavné zmeny, ktoré nastali medzi rokmi 2019 a 2023.

Prvou z nich je integrácia jednotlivých čiastkových tém do širokého diskurzu o jednotnosti a nedeliteľnosti Španielska. V rámci tohto diskurzu strana využíva negatívne vymedzovanie sa, ale aj pozitívne odkazovanie. Druhou zásadnou zmenou je používanie hrubšieho a tvrdšieho jazyka primárne v rámci negatívneho vymedzovania a poslednou výraznou zmenou je zreteľný príklon k populizmu diskurzu strany.

V tejto práci boli analyzované výlučne volebné programy strany Vox. Z tohto dôvodu by bolo možné sústrediť ďalší výskum na analýzu písomných alebo hovorených prejavov, či už lídra strany, alebo jej členov v rámci predvolebnej kampane. Okrem toho by sa ďalší výskum mohol venovať napríklad práci poslancov strany v parlamente, či už z hľadiska analýzy predkladaných zákonov, alebo výstupov jednotlivých poslancov. Keďže sa táto práca venovala primárne analýze diskurzu, ďalší výskum by bolo možné smerovať k skúmaniu obsahovej stránky. Ďalším námetom by mohla byť analýza médií a to, akým spôsobom píšu o strane Vox. V neposlednom rade by ďalší výskum mohol byť zameraný na porovnanie strany Vox s inými krajne-pravicovými stranami v Európe, či už po diskurzívnej alebo obsahovej stránke.

Summary

The main aim of this thesis was the identification and follow-up comparison of the discourse of the Spanish political party Vox based on the analysis of the party manifestos from 2019 and 2023 using the method of thematic analysis in five key areas typical for far-right and right-wing populist parties.

Most of the priorities from the 2019 manifesto appeared also in the 2023 manifesto. The change was made in the structure of the documents. While the first one was centred around the issue of Catalan separatism and, to a lesser extent, the issue of migration, the second brought the shift toward a more complex and comprehensive treatment of several topics.

The analysis identified three main changes in the 2023 manifesto. The first one is the incorporation of several particular issues, including the central topic of the previous party manifesto, the issue of Catalan separatism, into a broader discourse on the unity of Spain based on centralised administration. Vox uses negative discourse on autonomous communities, which, according to the party, threaten the unity of Spain. Vox also uses positive discourse to further support this idea by referring to identity characteristics such as common language, culture, traditions, values and history.

This concept of unitarian Spain is, according to the party, threatened also by multiculturalism. Based on this belief and by the principles of nativism, Vox uses strong language against immigrants, denouncing all the undocumented immigrants, using the word illegal to describe them, the entry to the country and making immigration conditional on integration into Spanish society.

Globalism is viewed as another threat to the unity of Spain. Vox does not call for withdrawal from the European Union, as the party sees some positives of membership but refuses further integration. Vox uses the discourse of strengthening national sovereignty in the decision-making process and advocates for policies to improve the national economy and lower the economic dependence on third countries. Vox uses negative discourse on the EU mainly in the ideological and normative issues as the party considers progressive and green ideas as another threat to the unity of Spain, which, according to the party, should be based on conservative values and traditions.

The second change lies in using a much harsher vocabulary to create negative discourse about different actors, ideologies and phenomena described in previous lines. This language is

also used to criticise the policies of the Government of Pedro Sánchez. This negative discourse about the former governments was non-existent in the 2019 manifesto.

The third important change in the party's discourse is the evident inclination to populism. Vox uses terms such as global elites, foreign elites, autonomous elites, and political elites, always with negative connotations. These elites are, by the principles of populism, labelled as adversaries to the common people and presented as ignorant, not pursuing the interest of the common people and minding their own business, often associated with corruption. Another element of populism, which was already described, is the usage of negative discourse on different ideologies such as globalism, progressivism, multiculturalism or economic left. None of these elements of populism was visible in the 2019 manifesto.

This thesis analysed only the party manifestos, so further research could focus on the analysis of speeches and written expressions of the party members or the presentation of the party in media. Another research could be conducted to compare the Vox party with other European far-right parties.

Použité zdroje

Primárne zdroje:

Vox. *Un programa para lo que importa*. 2023. <https://www.voxespana.es/programa/programa-electoral-vox> (stiahnuté 11. apríla 2024).

Vox. *100 medidas para la España Viva*, 2018, <https://www.voxespana.es/noticias/100-medidas-urgentes-vox-espana-20181006> (stiahnuté 11. apríla 2024).

Sekundárne zdroje:

Arroyo Menéndez, Millán. „Las causa del apoyo electoral a VOX en España“. *Revista debates* 15, č. 2 (2021): 74–106.

Ballester Rodríguez, Mateo. „Vox y el uso de la historia: el relato del pasado remoto de España como instrumento político“. *Política y sociedad* 58, č. 2 (2021): 1–13.

Barbero Iglesias, Roberto a Ángel Iglesias Alonso. „Political emotions and digital political mobilization in the populist parties: the cases of Podemos and Vox in Spain“. *International review of sociology* 31, č. 2 (2021): 246–267.

Barrio, Astrid, Sonia Alonso Sáenz de Oger a Bonnie N. Field. „VOX Spain: The organisational challenges of a new right party“. *Politics and Governance* 9, č. 4 (2021): 240–251.

Barrio, Astrid. „The Weakness of Populism in Spain“. *Debats* 5 (2020): 197–209.

Beneš, Vít a Petr Drulák. *Metodologie výzkumu politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2019.

Bell, Daniel. *The end of ideology*. Cambridge: Harvard University Press, 1988.

Betz, Hans-Georg. „Facets of nativism: A heuristic exploration“, *Patterns of prejudice* 53, č.2 (2019): 111–135.

Bobbio, Norberto. *Left and right: the significance of a political distinction*. Malden: Polity Press, 2005.

Braun, Virginia a Victoria Clarke. „Using thematic analysis in Psychology“. *Qualitative research in psychology* 3, č. 2 (2006): 78–80, <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa> (stiahnuté 25. 7. 2024).

Fairclough, Norman. *Analysing discourse: textual analysis for social research*. Londýn: Routledge, 2003.

Fernández Suárez, Belén. „Gender and Immigration in Vox: The discourse of the radical right in Spain“. *Migraciones* č. 51 (2021): 241–268.

Ferreira, Carles. „Vox como representante de la derecha radical en España: un estudio sobre su ideología“. *Revista española de ciencia política* 51 (2019): 73–98.

Fukuyama, Francis. *The End of History and the Last Man*. Londýn: Hamish Hamilton, 1992.

Jost, John T. „The End of the End of Ideologies“. *The American psychologist* 61, č. 7 (2006): 651–670.

Juarez Miro, Clara a Benjamin Toff. „How right wing populists engage with cross cutting news on online message boards: The case of ForoCoches and Vox in Spain“. *The International Journal of Press/Politics* (2022): 1–21.

Kitschelt, Herbert a Anthony J. McGann. *The radical right in Western Europe: a comparative analysis*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1995.

Laclau, Ernesto. *On Populist Reason*. Londýn: Verso, 2005.

Lipset, Seymour Martin a Stein Rokkan. „Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction“. In *Party systems and voter alignments: cross-national perspectives*, eds. Seymour Martin Lipset a Stein Rokkan. New York: Free Press, 1967.

Ministerio de política territorial y memoria Histórica. „Ley de la Memoria Histórica (Ley 52/2007 de 26 de Diciembre)“. 26. septembra 2007, <https://www.mpr.gob.es/memoriademocratica/normativa-y-otros-recusos/Paginas/ley-memoria-historica.aspx> (stiahnuté 11. apríla 2024).

Mendes, Mariana S. a James Dennison. „Explaining the emergence of the radical right in Spain and Portugal: salience, stigma and supply“. *West European Politics* 44, č. 4 (2021): 752–775.

Moffit, Benjamin. *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation*. Stanford: Stanford University Press, 2016.

Mudde, Cas. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.

Mudde, Cas. „The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy“. *West European politics* 33, č. 6 (2010): 1167–1186.

Mudde, Cas. „The Populist Zeitgeist“. *Government and Opposition* 39, č. 4 (2004): 541–563.

Müller, Jan-werner. *Co je to populismus?*. Praha: Dybbuk, 2017.

Olivas Osuna, José Javier. „Populismo en Enpaña: Fundamentos Teóricos y Relatos Dominantes“. *Araucaria* 23, č. 47 (2021): 371–401.

Ortiz Baquero, Pablo a Jorge Ramos-González. „Derecha radical y populismo: consustanciasles o contingentes? Precisiones en torno al caso de VOX“. *Encrucijadas* 21, č. 2 (2021): 1–21.

Panizza, Francisco. *Populism and the Mirror of Democracy*. Londýn: Verso, 2005.

Pirro, Andrea L. P. „Far right: The significance of an umbrella concept“. *Nations and Nationalism* 29, č. 1 (2023): 101–112.

Rama, José, Guillermo Cordero a Piotr Zagórski. „Three is a Crowd? Podemos, Ciudadanos, and Vox: The end of bipartisanship in Spain“. *Frontiers in political science* 3 (2021): 1–16.

Rivera Otero, José Manuel, Paloma Castro Martínez a Diego Mo Groba. „Emociones y extrema derecha: el caso de VOX en Andalucía“. *Revista española de investigaciones sociológicas* 176 (2021): 119–140.

Rodríguez-Temiño, Ignacio a Jaime Almansa-Sánchez. „The use of past events as political symbols in Spain: The example of Vox and the need for a new archeology of ethnicity“. *International Journal of heritage studies* 27, č. 10 (2021): 1064–1078.

Rydgren, Jens. „Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family“. *European journal of political research* 44, č. 3 (2005): 413–437.

Rydgren, Jens. „The sociology of the Radical Right“. *Annual review of sociology* 33, č. 1 (2007): 241–262.

Tardivo, Giuliano, Eduardo Díaz Cano a Álvaro Suárez-Vergne. „El uso de símbolos patrios en la campaña electoral de VOX, España 2019“. *Espacio abierto* 30, č. 3 (2021): 33–55.

Turnbull-Dugarte, Stuart J., José Rama a Andrés Santana. „The Baskerville’s dog suddenly started barking: voting for Vox in the 2019 Spanish general elections“. *Political research exchange* 2, č. 1 (2020): 1–21.

Vampa, Davide. „Competing forms of populism and territorial politics: the cases of Vox and Podemos“. *Journal of contemporary European studies* 28, č. 3 (2020): 304–321.

Zanotti, Lisa a Stuart James Turnbull-Dugarte. „Surviving but not thriving: Vox and Spain in times of COVID-19“. *Government and Opposition* (2022): 1–20.

ZÁVĚREČNÉ TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE NMTS

Závěrečné teze student odevzdává ke konci Diplomního semináře III jako součást magisterské práce a tyto teze jsou spolu s odevzdáním magisterské práce do SIS předpokladem udělení zápočtu za tento seminář.

Jméno:

Bc. Dávid Kováč

E-mail:

76084751@fsv.cuni.cz

Specializace (uved'te zkratkou)*:

ZES

Semestr a školní rok zahájení práce:

letný semestr 2021/2022

Semestr a školní rok ukončení práce:

letný semestr 2023/2024

Vedoucí diplomového semináře:

PhDr. Zuzana Kasáková, Ph.D.

Vedoucí práce:

PhDr. Martin Mejstřík

Název práce:

Porovnanie diskurzu strany Vox vo volebných programoch z rokov 2019 a 2023

Charakteristika tématu práce (max 10 řádek):

Práca skúma obsahovú stránku diskurzu, ktorý používa španielska krajne-pravicová strana Vox vo svojich volebných programoch z rokov 2019 a 2023 vo vybraných oblastiach, ktoré predstavujú typické témy pre krajnú pravicu. Práca následne oba programy, porovnáva a skúma posuny a zmeny, ktorú v nich nastali.

Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Od zadania projektu prišlo k upresneniu témy a cieľa práce, výskumných otázok, metódy, výskumných kritérií, skúmaných primárnych zdrojov a použitej teórie.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

1. Úvod

2. Výskumný rámec- 2.1 teória 2.2 metodológia

3. Výskumná časť práce- 3.1. program z roku 2019, 3.2. program z roku 2023, 3.3. porovnanie programov

4. Zhrnutie výskumu a záver

Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek):

Výsledkom práce je tematická analýza zmien a posunov, ktoré nastaly vo volebných programoch strany Vox medzi rokmi 2019 a 2023 v zvolených oblastiach. Analýza odhalila tri hlavné zmeny. 1. integrácia viacerých čiastkových tém do jedného širšieho diskurzu o jednotnosti a nedeliteľnosti Španielska ovplyvneného konceptom nativizmu a založeného na apelovaní na identitárne znaky akými sú spoločný jazyk, tradície, história, kultúra a hodnoty. 2. Oveľa hrubší, tvrdší a ostrejší slovník v diskurze strany v rámci negatívneho vymedzovania sa voči aktérom a ideológiám, ktoré strana považuje za nepriateľské voči jej videniu sveta. 3. Jednoznačný a zreteľný príklon k populizmu.

Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších):

Primárne zdroje:

-Vox. Un programa para lo que importa. 2023.

<https://www.voxespana.es/programa/programa-electoral-vox>.

-Vox. 100 medidas para la España Viva, 2018, <https://www.voxespana.es/noticias/100-medidas-urgentes-vox-espana-20181006>.

Sekundárne zdroje:

- Betz, Hans-Georg. „Facets of nativism: A heuristic exploration“, *Patterns of prejudice* 53, č.2 (2019): 111–135.
- Moffit, Benjamin. *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation*. Stanford: Stanford University Press, 2016.
- Mudde, Cas. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- Pirro, Andrea L. P. „Far right: The singificance of an umbrella concept“. *Nations and Nationalism* 29, č. 1 (2023): 101–112.
- Fairclough, Norman. *Analysing discourse: textual analysis for social research*. Londýn“ Routledge, 2003.
- Arroyo Menéndez, Millán. „Las causa del apoyo electoral a VOX en España“. *Revista debates* 15, č. 2 (2021): 74–106.
- Barrio, Astrid, Sonia Alonso Sáenz de Oger a Bonnie N. Field. „VOX Spain: The organisational challenges of a new right party“. *Politics and Governance* 9, č. 4 (2021): 240–251.
- Ferreira, Carles. „Vox como representante de la derecha radical en España: un estudio sobre su ideología“. *Revista española de ciencia política* 51 (2019): 73–98.
- Gomez Arana, Arantza . „Politics of discontent in Spain: the case of Vox and the Catalanian independence movement“. *Cambridge journal of regions, economy and society* 14, č. 3 (2021): 439–459.

Etika výzkumu:**

Jazyk práce:

Slovenský jazyk

Podpis studenta a datum

Dávid Kováč 14. 7. 2024

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		
Vedoucí specializace		
Garant programu		

* BAS – Balkánská a středoevropská studia; ES – Evropská studia; NRS – Německá a rakouská studia; RES – Ruská a eurasijská studia; SAS – Severoamerická studia; ZES – Západoevropská studia.

** Pokud je to relevantní, tj. vyžaduje to charakter výzkumu (nebo jeho zadavatel), data, s nimiž pracujete, nebo osobní bezpečnost vaše či dalších účastníků výzkumu, vysvětlíte, jak zajistíte dodržení, resp. splnění těchto etických aspektů výzkumu: 1) informovaný souhlas s účastí na výzkumu, 2) dobrovolná účast na výzkumu, 3) důvěrnost a anonymita zdrojů, 4) bezpečný výzkum (nikomu nevznikne újma).